

22 ҚАЗАН,
БЕЙСЕНБІ,
2026 ЖЫЛ
№117 (23 731)

ОРТАЛЫҚ ҚАЗАҚСТАН

95
жыл

1931 жылдың
4 қазанынан бастап шығады

Қ А Р А Ғ А Н Д Ы О Б Л Ы С Т Ы Қ Қ О Ғ А М Д Ы Қ - С А Я С И Г А З Е Т І

www.ortalyq.kz

www.instagram.com/ortalyq.kz/

www.facebook.com/ortalyq.kz/

info@ortalyq.kz

Қалдық кәдеге
асады

2-бет

Ғибратты ғұмыр
ғақлиясы

6-бет

«Бала барыстар»
белдесті

8-бет

• ӘЛЕУМЕТТІК КӨМЕК

Әл-ауқат таразыға тартылады

2027 жылдан мемлекеттік қолдаудың жекелеген түрлерін тағайындауда отбасының әл-ауқат деңгейі ескеріледі. Азаматтар «А», «В», «С», «D» және «Е» санаттарына бөлінеді. Жаңа тәртіптің құқықтық негізі қандай және әлеуметтік жағдайды бағалау кезінде нелер есепке алынады?

Жамал СОВЕТҚЫЗЫ,
«Ortalyq Qazaqstan»

Әлеуметтік көмекті мұқтаж азаматтарға бағыттау тетігі жетілдірілуде жатыр. Осы мақсатта отбасының цифрлық картасы арқылы азаматтардың әлеуметтік әл-ауқаты бағаланады. Жүйе отбасыларды бес санатқа бөліп, олардың тұрмыс жағдайын кешенді түрде анықтауға мүмкіндік береді. 2027 жылғы 1 қаңтардан әл-ауқат деңгейі мемлекеттік қолдаудың жекелеген түрлерін тағайындау кезінде ескеріледі.

Отбасының әлеуметтік әл-ауқатын бағалау жүйесі Қазақстан Республикасының Әлеуметтік кодексіне және Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрінің 2023 жылғы 29 маусымдағы №267 бұйрығымен бекітілген әдістемеге негізделген. Аталған бұйрықта отбасының әлеуметтік саламаттылығын айқындау тәртібі белгіленген. Әлеуметтік кодекстің 24-бабы Отбасының цифрлық картасына қатысты құқықтық негізді айқындайды. 2026 жылғы 11 маусымда қабылданған

Сурет ЖЖ

№306-VIII заңмен енгізілген өзгерістердің бір бөлігі 2027 жылғы 1 қаңтардан бастап күшіне енеді. Отбасыларды санаттарға бөлу тәртібі мен сол санаттардың әлеуметтік төлем тағайындауға

ықпалын бір-бірінен ажыратып қарау қажет.

Қолданыстағы әдістемеге сәйкес, отбасының әлеуметтік әл-ауқаты «А», «В», «С», «D» және «Е» санаттары бой-

ынша бағаланады. Олар отбасылардың материалдық және әлеуметтік жағдайындағы айырмашылықтарды көрсетуге арналған.

➤ 3-бет

Кілт кісінде емес – өзімізде

Елімізде баламасы жоқ бірегей өндіріс орындары аймақта аз емес. Жуырда Central Asia Mining Services компаниясы Қарағандыдан тау-кен және шахта жабдыктарын жөндеп, сервистік қызмет көрсететін жеке өндірістік алаңын ашты. Енді істен шыққан тау-кен техникасының барлық түрін жөндеу үшін шетелге жөнелтіп, айлап күтудің қажеті жоқ. Жаңа зауыт күрделі өндірістік жабдыктарға сервистік қызмет көрсетіп, оларды жөндеп, қайта пайдалануға жарамды күйге келтіреді.

Ербол ЕРБОЛАТ,
«Ortalyq Qazaqstan»

Өндіріс орнының жалпы аумағы – 6 мың шарш ы метрден асады. Бүгінде зауыт заманауи диагностикалық стендтермен жабдықталған. Нақты айтсақ, тау-кен техникасының түрлі үлгілерін жөндеуге толықтай қауқарлы. Сонымен қатар, CAMS компаниясы бүгінде Caterpillar, Epiroc, Sandvik және Volvo секілді әлемдік жетекші өндірушілердің техникасымен жұмыс істеп, түпнұсқа қосалқы бөлшектерін де аталған

серіктестерінен алдыртатын көрінеді. Бұл өндіріс орнының ашылуы сервистік сала үшін маңызды әрі тарихи қадам.

– Бұл – кәсіпорын өнеркәсіп нысанына техниканың бос тұрып қалу уақытын

қысқартуға, қызмет ету мерзімін ұзартуға және сервистік мәселелерді жедел шешуге мүмкіндік береді. Бүгінде зауыт қажетті құрал-жабдықтармен толық қамтылған. Әрі бұл зауыт жастар үшін де кәсіби жолын

АЙТЫЛДЫ – ОРЫНДАЛДЫ

бастап, тәжірибе жинақтауға зор мүмкіндік. Біз өңірдің өнеркәсіптік әлеуетін нығайтып, жаңа жұмыс орындарын ашатын және жергілікті мамандарға тың мүмкіндіктер ұсынатын жобалардың жүзеге асуына мүдделіміз, – деді облыстың кәсіпкерлік және өнеркәсіп басқарма басшысының орынбасары Әлібек Молдакаримов.

Бүгінде зауытта Epiroc және Sandvik секілді халықаралық компаниялардың техникасымен жұмыс істейтін 50 техник маман еңбек етеді. Одан бөлек, тораптарды жөндеу және қалпына келтіру бағыты бойынша «Dana» және «Kessler» компаниясының халықаралық сертификатын иеленген мамандар да бар.

➤ 3-бет

Өз тілшімізден

БАСПАСӨЗ-2027

ҚҰРМЕТТІ ОҚЫРМАН!

Облыстық «Ortalyq Qazaqstan» газетіне 2027 жылға жазылу науқаны басталды. Күнделікті жаңалықтар, сараптамалық мақалалар, мәдениет пен спортқа арналған жарияланымдар, барлығы – бір газетте. «Ortalyq Qazaqstan» – сенімді ақпарат, салмақты сараптама!

Газетке 6 айға және 1 жылға жазылуға болады

Санаттар	Баламалы жазылым	«Қазпошта» АҚ	
		Қала (теңге)	Аудан/ауыл (теңге)
Кәсіпорындар мен ұйымдар үшін	12 айға 15 500 теңге	6 ай 16 109,75	11 162,53
		12 ай 32 219,50	22 325,06
Жеке жазылулар үшін	12 айға 7000 теңге	6 ай 7 529,07	6 912,53
		12 ай 15 058,14	13 825,06

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ!

Газетке жазылу «Қазпошта» АҚ пошта байланысының барлық бөлімшелерінде, сондай-ақ Ермеков көшесі, 33 үй, 8-қабат мекенжайы бойынша редакцияда ресімделеді. «Ortalyq Qazaqstan» газеті редакциясында баспа бағасы бойынша (жеткізу қызметтерінің құнынсыз) баламалы жазылу жүргізіледі.

Жеңілдікті тарифтер 25 қазаннан 25 қарашаға дейін (жылдық жазылым)

Санаттар	Баламалы жазылым 12 айға	«Қазпошта» АҚ Қала (теңге)	«Қазпошта» АҚ Аудан/ауыл (теңге)
Кәсіпорындар мен ұйымдар үшін	11 500	27 219,50	16 825,05
Жеке жазылулар үшін	5800	12 858,13	11 725,05

☎ Анықтама телефоны: 41-26-85, 8-702-638-56-85, 8-778-846-00-01, 8-705-902-04-05.

✉ E-mail: ot.del.pochtovyy@bk.ru

Каспи QR
арқылы жазылуға болады

«Ortalyq Qazaqstan» –
әр шаңыраққа!

ВАЛЮТАЛАРДЫҢ РЕСМИ БАҒАМДАРЫ:

•EUR/KZT 505.04

•USD/KZT 450.69

•RUB/KZT 5.45

•CNY/KZT 67.49

Қазақстан Ұлттық Банкінің
21 қазан, 2026 жылғы дерегі бойынша

Қалдық кәдеге асады

Бүгінгі индустрияның бәсі жер қойнауындағы байлықпен ғана өлшенбейді. Қолдағы шикізатты ұқсатып, қалдықты кәдеге жаратып, ел қажетіне дайын өнім ұсыну – жаңа экономиканың талабы. Республика күні қарсаңында кеншілер өлкесінде бой көтерген тағы бір кәсіпорын осы бағыттағы игілікті істің нақты көрінісіне айналды. «Сарыарқа» арнайы экономикалық аймағында алюминий және биметалл жылыту радиаторларын шығаратын Silumin of Qazaqstan зауыты салтанатты түрде іске қосылды. Өндіріс орнының ашылуына облыс әкімі Ермағанбет Бөлекпаев арнайы қатысып, жаңа жобаның өңір экономикасы үшін мән-маңызына тоқталды.

Мағжан ҚҰДАЙБЕРГЕН, «Ortalyq Qazaqstan»

Күні кеше ғана құрылыс алаңы болған аумақта енді заманауи қондырғылар жұмыс істейді. Биыл қантарда аймақ басшысы кәсіпорын құрылысының барысымен танысып, өндірістік қуатты іске қосу жоспарына назар аударған еді. Енді сол кездегі бастама нақты нәтижеге ұласып отыр. Жалпы, құны 20,6 миллиард теңгеге бағаланған жобаға жүктелген міндет те ауқымды. Кәсіпорын жылына шамамен бес миллион радиатор секциясын өндіруді жоспарлауда. Жоба аясында 200-ге жуық жаңа жұмыс орны ашылмақ.

Салтанатты жиында облыс әкімі мұндай кәсіпорындардың маңызы шығарылған өнімнің санымен ғана шектелмейтінін атап өтті.

– Бұл жобаның өңір экономикасы үшін мән-маңызы айрықша. Біріншіден, кәсіпорын жылына шамамен 5 миллион радиатор секциясын өндіруді жоспарлап отыр. Бұл ішкі нарықты отандық өніммен қамтып, импортқа тәуелділікті азайтуға мүмкіндік береді. Екіншіден, жаңа өндірістің іске қосылуымен 200-ге жуық тұрақты жұмыс орны ашылады. Дегенмен,

мен, зауыттың игілігі өндіріс көлемі мен жұмыс орындарының санымен ғана өлшенбейді. Мұнда алюминий сынықтары мен қайталама шикізат қайта өңделіп, дайын өнімге айналады. Яғни, қолда бар ресурсты ұтымды пайдаланып, қалдық көлемін қысқартуға әрі қосылған құнды ел ішінде қалыптастыруға жол ашылады. Бұл – экономикалық тиімділік пен экологиялық жауапкершілікті

ұштастырған өндірістің нақты үлгісі, – деді облыс әкімі Ермағанбет Бөлекпаев.

Сондай-ақ, зауыттың өзгеше сипаты – өндірістің толық тізбегін бір алаңға шоғырландыруында. Мұнда алюминий сынығы мен өзге де шикізат әуелі балкытылады. Одан кейін металл жоғары қысыммен қалыппа құйылып, механикалық өңдеуден, бояу мен қаптаудан өтеді. Сөйтіп, кеше ғана қажет-

АЙТЫЛДЫ – ОРЫНДАЛДЫ

сіз қалдық саналған дүние бүгін тұрғын үйді жылытуға жаратын дайын бұйымға айналады. Қуоу жұмысына швейцариялық роботтандырылған кешен тартылса, құрастыру мен бояу италиялық өндірістік желілерде жүргізіледі. Әр радиатор жоғары қысым арқылы тексеріліп, жіті бақылаудан өтеді.

Мұндағы технология тек өнім шығарудың тәсілі емес, сапа мен үнемшілдіктің де өлшемі. Өйткені, отандық тауардың нарықтағы болашағы оның беріктігіне, тұтынушы сеніміне және бәсекеге қабілеттілігіне тікелей байланысты.

Кәсіпорын басшысы Нұрсұлтан Жұмабектің айтуынша, негізгі мақсат – отандық құрылыс саласын қажетті стандарттарға сай сапалы қазақстандық радиаторлармен қамту.

– Бұл ретте өндіріс тиімділігімен қатар, табиғатқа түсетін жүктемені азайтуға да басымдық берілген. Атап айтқанда, қалдық түзілуін мейлінше шектейтін балкыту технологиясы енгізілген. «Таза Қазақстан» экоакциясы аясында тұрмыста пайдаланылған алюминий құтылар мен құрылыстан қалған металл сынықтарын қайта өңдеуді де қолға алдық. Алғашқы кезеңде өнім ішкі нарыққа жол тартпақ. Отандық радиаторлар тұрғын үйлер мен өнеркәсіптік нысандарда қолданылмақ. Келешекте таяу шетелдерге экспорттау да көзделген. Зауытты толық жобалық қуатына шығару 2028 жылға жоспарланып отыр, – деді кәсіпорын басшысы.

Жаңа зауыттың игілігі мұнымен шектелмейді. Ол облыста қалыптасып келе жатқан алюминий кластерінің негізгі буынына айналуға тиіс. Шикізатты өңдеу, қорытпа әзірлеу және дайын өнім шығару өзара сабақтасса, өңірдің индустриялық әлеуеті де еселенбек. Бұған ғылым мен өндірістің байланысын күшейтіп, жоғары оқу орындарымен бірлесіп білікті маман даярлау жоспары қосылады.

Суреттерді түсірген Жангелді ӘБДІҒАЛЫМ

Жасыл желек жайқалып...

Тазалық – елдің мәдениеті мен азаматтық жауапкершілігінің айнасы. Табиғатқа жанашырлық танытып, қоршаған ортаның көркеюіне үлес қосу бүгінде жалпыхалықтың игі іске айналып келеді. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың бастамасымен қолға алынған «Таза Қазақстан» акциясының да түпкі мұраты – тазалықты бір күндік науқан емес, күнделікті өмірдің ажырамас бөлігіне айналдыру. Осы бағыттағы жүйелі жұмыстар аймақта да жалғасын тауып, елдімекендер жасыл желекпен көмкеріліп, тұрғындардың тынығуына арналған жаңа қоғамдық кеңістіктер қалыптасуда. Республика күні қарсаңында Шет, Қарқаралы және Бұқар жырау аудандарында атқарылған игі істер – соның жарқын көрінісі.

Мағжан ҚҰДАЙБЕРГЕН, «Ortalyq Qazaqstan»

Тазалық пен экологиялық мәдениетті қалыптастырудың мәні көшені қоқыстан арылтып, айналаны абаттандырумен ғана шектелмейді. Осы мақсатта елімізде 2024-2029 жылдарға арналған «Таза Қазақстан» экологиялық мәдениетін дамыту тұжырымдамасы қабылданған. Онда тұрғындардың экологиялық жауапкершілігін арттыру, табиғатты қорғау дағдыларын қалыптастыру және жұртшылықты ортақ іске жұмылдыру міндеттері айқындалған.

Аталған бастаманың игілігі Шет ауданына қарасты Ақжал кентінен де көрініс тапты. Республика күні қарсаңында мұнда жаңа гүлзар пайдалануға берілді. Кент тұрғындарының тынығуына арналған аумақ абаттандырылып, 250 түп жас терек егілді. Демалыс орнына орындықтар орнатылып, қызық жәшіктері мен гүл құмыралары қойылды. Сондай-ақ, биіктігі 20 метрлік ту тұғыры бой көтерді. Қарқаралы өңірінде де

экологиялық бастамаға жергілікті тұрғындар белсене атсалысуда. Қаладағы Токтар Әубәкіров атындағы орталық көшеге 50 түп жас шырша егілді. Жыл басынан бері аудан көлемінде 500-ден астам ағаш жерінді.

Көгалдандыру ісі Бұқар жырау ауданында да қарқын алған. Баймырза ауылдық округінде 200 түп ағаш егілсе, Шешенқара ауылында тағы 200 көшет егілді. Жалпы, жыл басынан бері аудан аумағы үш мыңнан астам жасыл желекпен толыққан. Игі іске жергілікті кәсіпорындар мен тұрғындардың да атсалысуы бастаманың көпшілік тарапынан қолдау тауып отырғанын аңғартады.

– «Таза Қазақстан» – бір күндік науқанмен шектелмейтін, туған жерге деген жанашырлық пен ортақ жауапкершілікті қалыптастыратын игі бастама. Айналамызды абаттандырып, елдімекендерді жасыл желекпен көмкеру – баршамызға ортақ міндет. Бүгін егілген әр көшеттің ертең саялы ағашқа айналуы үшін оны күтіп-баптауға да ерекше мән беруіміз қажет. Әсіресе, жастардың осындай игі іске белсене араласуы олардың бойында экологиялық мәдениет пен туған жерге деген сүйіспеншілікті қалыптастырады. Бірлесіп атқарған еңбегіміз арқылы бүгінгі және келер ұрпаққа таза, жасыл әрі көрікті өлке қалдыруға үлес қоса аламыз, – деді Бұқар жырау ауданының Жастар ресурстық орталығының директоры Ернат Әбутаев.

Шын мәнінде, экологиялық мәдениеттің қалыптасуы әр адамның туған жеріне деген жанашырлығынан басталады. Ағаш егу – игілікті істің алғашқы қадамы. Туған жердің көркеюі тек атқарылған жұмыстың көлемімен емес, сол игілікті істің баянды болуымен өлшенеді. Бүгін егілген көшет ертең саялы ағашқа айналаса, бұл – табиғатқа деген қамқорлықтың нақты жемісі болмақ.

• БРИФИНГ

Диалог ел мүддесін арқау етеді

Әр өңірдің өзіне тән өрнегі, тіршілігіне тән түйткілі бар. Сол өлкенің еңсесін тіктеп, елдік іске бір кісідей атсалысатын азаматтардың еңбегі де елеулі. Өйткені, қоғамның дамуы тек қабылданған шешіммен емес, сол шешімге халықтың қаншалықты үн қоса алғанымен өлшенеді. Қарағанды облысының Қоғамдық кеңесі де тұрғындар көтерген мәселелерді билік назарына жеткізіп, қоғамдық бақылауды күшейтуге күш салып келеді. Осы мақсатта өңірлік коммуникациялар қызметінің алаңында «Ашық диалог – ортақ нәтиже» тақырыбында брифинг өтті. Онда облыстық Қоғамдық кеңестің төрағасы Серікжан Байбосынов биылғы тоғыз айдағы атқарылған жұмыстың негізгі бағыттарын баяндады.

Мағжан ҚҰДАЙБЕРГЕН, «Ortalyq Qazaqstan»

Бүгінде Қоғамдық кеңестің төртінші шақырылымдағы құрамында 36 адам бар. Олардың арасында білім, денсаулық сақтау, кәсіпкерлік, коммуналдық шаруашылық, агроөнеркәсіп және үкіметтік емес сектор өкілдері қамтылған. Кеңес жанынан бес тұрақты комиссия құрылған. Бірі экономика мен бюджетке, екіншісі әлеуметтік мәселелерге ден қойса, өзгелері өнеркәсіп, жер қатынастары, құрылыс, экология, құқық қорғау және сыбайлас жемқорлықтың алдын алу бағыттарын зерделейді. Биыл жеті отырыс пен төрт көшпелі жиын өткізіліп, он екі мәселе қаралған.

– Біздің жұмысымыздың негізгі қағидаты – қоғам мен билік арасындағы байланысты нығайту, тұрғындардың ұсыныс-пікірлерін ескеру және қабылданатын шешімдердің халық мүддесіне сай

болуына ықпал ету. Кеңес назарындағы басым салалардың бірі – денсаулық сақтау. Әсіресе, ауылдағы медициналық көмектің қол жетімділігі мен білікті маман тапшылығы өзекті. Жұмыс жоспарында гемодиализ қызметін ұйымдастыру, трансплантация мәселелері, шалғай елдімекендердің медициналық көмекпен қамтылуы қарастырылған. Бұл ретте әңгіме бір ғана мекеменің жұмысы туралы емес. Дертке шалдыққан адамның уақытылы ем алуы, ауыл тұрғынының дәрігерге қол жеткізуі – тұтас өңірдің әлеуметтік әл-ауқатына әсер ететін мәселелер, – деді Серікжан Берікбайұлы.

Білім беру саласында да осыған ұқсас түйткіл бар. Тамыз айындағы жұмыс жоспарына ауылдар мен аудандық елдімекендердегі мұғалім тапшылығы, жас мамандарды тарту және тұрақтандыру мәселелері енгізілген. Өнеркәсіпті өлке үшін экологияның салмағы, тіпті, бөлек. Қоғамдық

Қолжазба жасаған Айбек Рахымжан

кеңестің биылғы жұмыс жоспарында атмосфераға таралатын ластанушы заттарды, қатты тұрмыстық қалдықтар полигондарын, жасыл желекті сақтауды және «Таза Қазақстан» бастамасының жүзеге асуы бар.

Жол мен құрылыс жайы да қоғамдық талқылаудан тыс қалған жоқ. Кеңестің жоспарында елдімекендердегі жолдарды жөн-салмағы, тіпті, бөлек. Қоғамдық

бағыттарды жаңғырту, бюджет қаражатына іске асырылатын жобалардың орындалуы қамтылған. Ұзақ уақыт бойы аяқталмай тұрған құрылыс нысандарының санын азайту мәселесі де назарда.

Сондай-ақ, брифингте мемлекеттік мекемелер қызметінің ашықтығына да айрықша тоқталып өтті. 27 шілдедегі отырыста сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін төмендетудегі қоғамдық бақыла-

удың рөлі қаралған. Жұмыспен қамту және әлеуметтік бағдарламалар, құрылыс пен қала құрылысы, әлеуметтік қорғауды бақылау салаларының өкілдері ақпарат берген. Кеңес мүшелері өз ұсыныстарын ортаға салып, мемлекеттік шешім қабылдауда жариялылықтың маңызын көтерген.

– Қоғамдық бақылау формалды сипатта қалмауы керек. Ол мемлекеттік органдар қызметінің

тиімділігін арттыруға, шешім қабылдау үдерісінің ашықтығын қамтамасыз етуге және азаматтардың заңды мүдделерін қорғауға ықпал етуі тиіс, – деді кеңес төрағасы.

Есепті кезеңде нормативтік-құқықтық актілер бойынша 76 сараптамалық қорытынды әзірленген. Бұл – кеңес жұмысының маңызды көрсеткішінің бірі.

– Алайда, ұсыныстың құны қағаз жүзіндегі санмен ғана өлшенбейді. Оның қаншасы ескеріліп, қандай мәселені шешуге ықпал еткені де назардан тыс қалмауға тиіс. Кеңестің өзі де талқылаумен шектелмей, ұсыныстардың орындалу барысын қадағалауды маңызды міндет санайды. Біз үшін ең басты көрсеткіш – өткізілген отырыстардың саны ғана емес, көтерілген мәселелердің қаншалықты шешімін тапқаны және тұрғындар өмірінде қандай оң өзгерістер болғаны, – деді төраға.

Шын мәнінде, ашық диалогтың қадірі – айтылған ұсыныстың ескеріліп, іске ұласуында. Ел мен биліктің арасын жақындататын сенім де осыдан қалыптасады. Қарағанды облысының Қоғамдық кеңесі алдағы уақытта да тұрғындардың мұң-мұқтажын мемлекеттік органдардың назарына жеткізіп, ортақ шешім іздеуге жұмылады.

Суреттерді түсірген Жангелді ӘБДІҒАЛЫМ

Кілт кісіде емес – өзімізде

(Соңы. Басы 1-бетте)

Ал, CAMS компаниясының бас директоры Шолпан Медельбекова өндіріс орнын ашу үшін Қарағанды өңірінің таңдалуы кездейсоқ емес екенін атап өтті.

– Біздің басты мақсат – тау-кен, шахта жабдықтарына екінші өмір сыйлап, оны отандық мамандардың қолымен қайта түлету. Компаниямыз өткен жылдың қараша айында құрылды. Бірақ, мамандарымыздың тау-кен саласында жүргеніне 10 жылдан көп. Бүгінде Қазақстанның барлық тау-кен өндіру кәсіпорындары бізбен келісімшарт жасады. Солардың қатарында «Казцинк», «ERG», «Kaz Minerals», «Kazakhmys» секілді алып компаниялар да бар. Біз Қарағанды облысын кездейсоқ таңдаған жоқпыз. Бұл қала барлық тау-кен кәсіпорындарына бірдей қашықтықта орналасқан. Сондықтан, логистикалық тұрғыдан алаңды осы жерде ашу туралы шешім қабылданды, – деді Шолпан Мұқанқызы.

Компания директоры өз сөзінде зауыттың басты артықшылықтарына да тоқталды. Оның айтуынша, біріншісі – білікті мамандар командасы. Ұжым құрамында халықаралық компанияларда тәжірибе жинақтап, кәсіби біліктілігін шыңдаған жандардың жұмыс істейтінін баса айтты. Ал, екіншіден, зауытқа арнайы диагностикалық-тестілеу стенді сатып алыншыпты. Бұл – құны жоғары, негізінен америкалық өндірушілер мен ресми дилерлердің қолында болатын заманауи жабдық. Оның көмегімен техниканың жай-күйін дәл бағалап, толық диагностикалық тексеруден өткізуге болады.

Кәсіпорын базасында өндірістік үдерістер мен қызмет

көрсету жүйесі жолға қойылған. Мұнда әрқайсысы нақты міндеттерді атқаратын бірнеше бөлімше жұмыс істейді. Атап айтқанда, слесарлық, дөнекерлеу және бояу учаскелері, құрал-саймандар қоймасы, сынақ жабдықтары орналасқан бөлім, перфораторларды жөндеу учаскесі, қойма және негізгі өндірістік цех бар. Бұдан бөлек, өндірістік жұмыстың үздіксіз әрі тиімді жүргізілуін қамтамасыз ететін өзге де бөлімшелер қарастырылған.

Әуелі слесарлық шеберханаға бас сұқтық. Мұнда токарлық, тік бұрғылау және қайрау станоктары орналасқан. Алайда, әр жабдықтың өзіндік қауіпсіздік талаптары бар. Мәселен, токарлық станокта тек арнайы маманданған токарлар жұмыс істейді. Ал, тік бұрғылау станогын пайдалануға тиісті рұқсаты бар қызметкерлер ғана жұмыс істей алады. Егер осы жабдықтармен жұмыс істеймін десеңіз, міндетті түрде арнайы оқу курстарынан өтуіңіз қажет.

Ал, шеберханадағы ең маңызды жабдықтардың бірі – сынақ станогы. Жөндеуден өткен тораптар осы станокта қайта құрастырылып, арнайы сынақтан өткізіледі екен. Тапсырыс берушілерден келіп түскен жабдықтарды осы жерден бір өткізіп, кейін толық жөнделген соң оны тексеру үшін осы станоктан қайта өткізеді екен.

Шеберханадағы тағы бір назар аударарлық құрылғы – металмен жұмыс істеуге арналған «3-те1» лазерлік станок. Атауы айтып тұрғандай, бұл жабдық бірнеше қызметті қатар атқарады. Металл бетін тазартып, бояй аласын. Өрі дөнекерлеп, кесіп те тастай аласын. Бұрын мұндай жұмыстарды

істеу үшін болғарқа қолданатын. Енді заманауи лазерлік құрылғы өндірістік үдерісті жеңілдетіп, жұмыс тиімділігін арттыруға мүмкіндік беріп отыр.

Өндіріс алаңында жүк көтергіштігі 16 тонна болатын көпірлі кран да орнатылған. Қол күшімен көтеруге келмейтін ауыр жабдықтар мен бөлшектерді цех ішінде тасымалдау және қажетті орынға орналастыру жұмыстары осы кранның көмегімен жүзеге асырылады.

– Мамандығым – техникалық маман. Кәсіпорынға келіп түсетін тораптар мен агрегаттардың, тау-кен өндірісінде қолданылатын жабдықтардың техникалық жай-күйіне жауап беремін. Оларды бөлшектеу, ақауларын анықтау және қажетті параметрлерін реттеу – біздің негізгі міндетіміз.

Бұған дейін «Kazakhmys» корпорациясында тоғыз жыл жұмыс істедім. Жер астындағы шахтада тау-кен жабдықтарын жөндей-тін, кейін бұрғылау қондырғысының слесарі болдым. Одан соң «Ерігос» компаниясында алты жарым жыл еңбек еттім. Сол жерде көпірлерді, беріліс қораптарын, перфораторларды жөндеп, техниканы қалпына келтіруді меңгердім. Кейін арнайы оқуға жіберіліп, біліктілігімді арттырдым, – деді Александр Төлегенұлы.

Кәсіпорын қоймасында жүк көтеру және тиіп-түсіру жұмыстарына арналған бірнеше техника тұры бар.

CAMS зауытының директоры Шолпан Медельбекова Қарағанды жоғары политехникалық колледжімен ынтымақтастық туралы екіжақты меморандумға қол қойды. Бүгінде оқу орнында 3 мыңнан астам студент 21 техникалық мамандық бойынша білім

бағдарламаларымыз толығымен жұмыс берушілердің сұранысына сай жасакталады, – деді Қарағанды жоғары политехникалық колледжінің директоры Жанар Рахимова.

Әбілқас Сағынов атындағы Қарағанды техникалық университетінің аппарат басшысы, техника ғылымдарының докторы, профессор Аристотель Исағұлов та университеттің алдағы уақытта жаңа зауытпен өзара ынтымақтастықты нығайтып, меморандумға қол қояды жоспарлап отырғанын айтты.

– Біздің оқу орнымыз Қазақстан, Ресей және басқа да мемлекеттердегі 86 ірі кәсіпорынмен тығыз байланыс орнатқан. Қазіргі таңда бізде 46 кәсіпорынмен серіктестік қарым-қатынас жолға қойылып, 46 білім беру бағдарламасы жүзеге асырылып жатыр. Олардың ішінде технологиялық машиналар мен жабдықтар, соның ішінде, бұрынғы тау-кен маши-

• ИНФРАҚҰРЫЛЫМ

Желілер жаңарды

Облыста электр желілерін жаңарту және энергетикалық инфрақұрылымның мүмкіндігін кеңейту жұмыстары жалғасуда. «Қарағанды Жарық» компаниясы «Энергетикалық және коммунадық секторларды жаңғырту» ұлттық жобасы аясында бірқатар ірі жобаны жүзеге асырып жатыр. Бұл жұмыстар электрмен жабдықтау сенімділігін арттырып, жаңа өндіріс орындары мен маңызды нысандарды электр желісіне қосуға мүмкіндік береді.

Жәлел ШАЛҚАР, «Ortalyq Qazaqstan»

Қазіргі уақытта «МАЭС-2 – Қарағайлы» және «Астакховка-Шоқай» учаскелерінде жаңғырту жұмыстары жүргізілуде. Жоба аясында жалпы ұзындығы 58,2 шақырым болатын жоғары кернеулі электр беру желілері қайта жаңартылады. Сонымен қатар, қосалқы станциялардың бірінің қуаты ұлғайтылады. Электрмен жабдықтау тұрақтылығын арттыру үшін желілер екі дербес бір тізбекті желіге бөлінеді.

Жұмыстың маңызды бөлігі – «РТИ» қосалқы станциясының қуатын арттыру. Нәтижесінде оның қуаты 80 мыңнан 126 мың кВА-ға дейін жетіп, шамамен 1,5 есеге ұлғаяды. Бұл электр энергиясын тұтыну көлемі артқан жағдайда қосымша қуат қорын қалыптастырып, тұтынушылардың сұранысын өтеуге мүмкіндік береді.

Қарқаралы ауданында да энергетикалық инфрақұрылымды нығайтуға басымдық берілген. Қазір «Жосалы» қосалқы станциясында қуаты 1000 кВА болатын екінші күштік трансформатор орнатылып жатыр. Бұл жұмыс аудан тұтынушыларын электр энергиясымен тұрақты қамтамасыз етуге және қолданыстағы желінің мүмкіндігін арттыруға бағытталған.

Жаңғыртылған инфрақұрылым жаңа өндіріс орындарын электр желілеріне қосуға жол ашып, Саған индустриялық аймағының дамуына серпін береді. Сондай-ақ, теміржолды қоса алғанда, стратегиялық маңызы бар нысандарды электрмен сенімді қамтамасыз етуге мүмкіндік жасайды.

Электр желілерін жаңарту мен қосалқы станциялардың қуатын арттыру өңірдің энергетикалық әлеуетін нығайтуда маңызды рөл атқарады.

Суреттерді түсірген автор

Әл-ауқат таразыға тартылады

(Соңы. Басы 1-бетте)

«А» санаты әл-ауқаты жоғары отбасыларды, «В» санаты ауқатты отбасыларды қамтиды. «С» санатына жағдайы қанағаттанарлық отбасылар жатқызылады. «D» санаты экономикалық тұрғыдан осал, «Е» санаты экономикалық және әлеуметтік тұрғыдан осал отбасыларды білдіреді. Санатты анықтау кезінде бір ғана көрсеткішке сүйенбейді. Отбасының әлеуметтік-экономикалық жағдайы бірнеше дерек негізінде кешенді түрде бағаланады. Мұндай тәсіл әр отбасының нақты тұрмыс деңгейін анықтауға бағытталған.

Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің ресми түсіндірмелеріне сәйкес, отбасының цифрлық картасы мемлекеттік ақпараттық жүйелердегі мәліметтерді пайдаланады. Бағалау кезінде отбасының табысы, жұмыспен қамтылуы, жылжымайтын мүлкі, көлігі, кәсіпкерлік қызметі, кредиттік міндеттемелері және басқа да әлеуметтік-экономикалық көрсеткіштері ескеріледі. Бағалау әдістемесі 59 көрсеткішті қамтиды. Бұл ретте пәтердің, көліктің немесе кредиттің болуы өздігінен отбасының әл-ауқат санатын анықтамайды. Қорытынды бірнеше фактордың жиынтығы бойынша шығарылады. Министрліктің түсіндірмесінде бұл жүйе отбасының әлеуметтік жағдайын жан-жақты бағалауға және мемлекеттік қолдауды нақты мұқтаждыққа қарай бағыттауға мүмкіндік беретіні көрсетілген.

Әлеуметтік санаттардың азаматтарға төленетін жәрдемақыларға қалай әсер

ететініне қатысты сұрақтарға Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігі департаментінің директоры Айнұр Әбдірахманова түсініктеме берді.

– Азаматтың ресми жұмысы мен әлеуметтік аударымдары оның әлеуметтік сақтандыру жүйесіне қатысуын анықтауға мүмкіндік береді. Егер адам тұрақты жұмысынан айырылып, әлеуметтік аударымдары тоқтаса, оған төленетін әлеуметтік төлемнің талаптары қайта қаралуы мүмкін. Бұл ретте азаматтардың банк шоттары тексерілмейді. Алайда, әлеуметтік қолдаудың жекелеген түрлері

бойынша қаражаттың қалай жұмсалғаны туралы ақпаратты анықтау мүмкіндігі қарастырылған. Отбасыларды бес санатқа бөлу олардың әлеуметтік жағдайын бағалауға арналған, бұл азаматтарды қолдауды шектеу немесе төлем мөлшерін төмендету мақсатын көздемейді, – деді Айнұр Әбдірахманова.

Мемлекет тарапынан берілетін әлеуметтік көмектің мақсаты – азаматтарды жәрдемақыға тәуелді ету емес, олардың өздігінен табыс тауып, еңбекке араласуына мүмкіндік жасау. Айнұр Әбдірахманованың айтуынша, мемлекеттік қолдау әр

азаматтың өз аяғына тұрып, жұмысқа орналасуына немесе жеке кәсібін бастауына көмектесуі керек. Отбасының цифрлық картасы азаматтардың әлеуметтік-экономикалық жағдайын кешенді бағалауға мүмкіндік береді. Жүйе арқылы отбасының мүлкі, көлігі және қосымша табыс көздері секілді көрсеткіштер ескеріліп, әлеуметтік әл-ауқат деңгейі анықталады.

Азаматтар өз деректерін eGov.kz порталы немесе eGov Mobile қосымшасы арқылы тексере алады. Әлеуметтік қолдауды проактивті түрде тағайындау кезінде азаматтың немесе отбасы мүшелерінің келісімі ескеріледі. Әлеуметтік көмектің әділ бөлінуі де маңызды. Негізгі міндет – бюджет қаражатын нақты мұқтаж адамдарға жеткізу. Отбасының жағдайы жақсарып, табыс көзі өзгерген жағдайда, әлеуметтік қолдау сәйкестігі қайта бағалануы мүмкін.

Жаңа тәртіпке қатысты негізгі сұрақтардың бірі – отбасының санаты әлеуметтік төлем алуға тікелей әсер ете ме деген мәселе. 2027 жылғы 1 қантардан бастап отбасының әл-ауқат деңгейі мемлекеттік қолдаудың жекелеген түрлерін тағайындау кезінде ескеріледі. Алайда, бұл барлық жәрдемақы мен әлеуметтік төлемге бірдей талап енгізіледі дегенді білдірмейді. Әр төлемнің тағайындалу тәртібі тиісті заңнамалық нормалармен реттеледі. «А» немесе «В» санатына жатқызылған отбасы барлық әлеуметтік төлеммен автоматты түрде айырылады деп айтуға негіз жоқ. Сол сияқты «С», «D» немесе «Е» санатындағы отбасыға да барлық көмек автоматты түрде беріледі деген

сөз емес. Азаматтың нақты төлем түріне қойылатын талаптарға сәйкестігі жеке қаралуы керек. Бұл ретте жүйенің әділ жұмыс істеуі үшін мемлекеттік ақпараттық жүйелердегі мәліметтердің дұрыстығы маңызды. Егер отбасының табысы, мүлкі немесе құрамы туралы ақпарат ескірген, не қате болса, ол бағалау нәтижесіне әсер етуі ықтимал. Азаматтардың өз деректерін тексеріп, сәйкессіздік анықталған жағдайда оларды түзетуге мүмкіндік болуы қажет. Отбасының цифрлық картасы әлеуметтік қолдауды қажет ететін азаматтарды анықтауға және мемлекеттік қызметтерді ұсынуды жеңілдетуге арналған. Бағалау нәтижесі азаматтың нақты жағдайына сәйкес келуі үшін деректердің өзектілігі мен бағалау тәртібінің ашықтығы қамтамасыз етілуі тиіс. Әлеуметтік әл-ауқатты бағалау жүйесінің негізгі міндеті – мемлекеттік қолдауды отбасының нақты жағдайына қарай бағыттау. Алайда, оның тиімділігі санаттарды белгілеумен ғана өлшенбейді. Азаматтардың құқықтарын сақтау, деректердің дұрыстығын қамтамасыз ету және шешімдерге шағымдану мүмкіндігін беру де маңызды.

2027 жылдан бастап жаңа тәртіптің әлеуметтік қолдаудың жекелеген түрлерін тағайындауға қалай әсер ететіні тәжірибе жүзінде айқындала түседі. Ал, жүйенің нәтижесі мұқтаж отбасылардың көмекке қол жеткізуі мен бағалау үдерісінің қаншалықты ашық әрі әділ жүргізілетініне байланысты болады.

Суретті түсірген Жангелді ӘБДІҒАЛЫМ

• ҚҰРМЕТ

Өмірі – Қарағанды көмірі

Есімі қазақ көмір өнеркәсібінің тарихында алтын әріптермен жазылған көрнекті тау-кен инженері, білікті басшы әрі сала ұйымдастырушысы Григорий Михайлович Презент 85 жасқа толып отыр. Ол – саналы ғұмырын көмір өнеркәсібінің өркендеуіне арнап, Қарағанды көмір бассейнінің дамуына сүбелі үлес қосқан тұғырлы тұлға. Григорий Михайлович басшылық еткен уақыт көмір саласы күрделі өзгерістерге ұшырап, бұрынғы қалыптасқан жүйе түбегейлі қайта құрылып жатқан алмағайып кезеңмен тұспа-тұс келді. Осындай сын сағатта ол табандылық танытып, саланың тынысын тарылтқан қиындықтарға қарамастан, өндірісті сақтап қалу жолында аянбай еңбек етті. Оның мол тәжірибесі мен іскерлік ұстанымы Қазақстанның ғана емес, жақын және алыс шетелдердің көмір өнеркәсібінің дамуына да ықпал етті.

Жәлел ШАЛҚАР,
«Ortalyq Qazaqstan»

Сол бір күрделі кезеңді Григорий Михайловичтің өзі былай деп еске алады:

«Бұл – дағдарыс пен қиындықтың бәрі басталған кез еді. Біз кеңестік тәрбие алып өстік. Елдің де, өнеркәсіп пен экономиканың да көмірсіз күн көре алмайтынына сенімді болдым. Шахталар бар, көмір қажет. Ендеше, жұмыс істеу керек...»

Алайда, «Қарағандыкөмір» өндірістік бірлестігінің бас директоры қызметіне дейін әлі талай еңбек белесі күтіп тұрды. Сол кездегі Қарағанды мемлекеттік техникалық университетінде білім алып жүрген кезінде Григорий Михайлович №38 шахтада еңбек жолын бастады. Жоғары оқу орнын бітіргеннен кейін Костенко атындағы шахтада алдымен уәкес бастығының көмекшісі, кейін №5 учаскенің бастығы болып жұмысын жалғастырды. Бұл учаскенің ұжымы Кеңес Одағы көлемінде жылына 500 мың тонна және одан да көп көмір өндіру жөніндегі Бүкілодақтық жарыста жетекші орындардан көрінген еді.

«Оның басшылығымен жұмыс істегендердің бәрі Григорий Михайловичті сертке адал әрі талапшыл адам ретінде бағалайтын. Ол ұжымға тапсырманы нақты қойып, бәрін егжей-тегжейлі түсіндіретін. Сондықтан, тек айтылған міндеттерді орындау ғана қалатын. Өзі ешқашан сырт қалмайтын, қалай жұмыс істеу керектігін жеке үлгісімен көрсететін, – дейді сол кезде Костенко атындағы шахтада еңбек еткен ардагерлер.

1989 жылы Григорий Михай-

лович Костенко атындағы шахтаның басшылығына келді. Презент кеншілер туралы әрдайым ерекше жылылықпен айтатын және бүгінге дейін сол көзқарасынан айныған емес. «Кеншілер – керемет халық. Олар төзімді, еңбеккор, нағыз отаншыл жандар», – дейді ол.

Костенко атындағы шахтада жүзу бассейні, спорт кешені, сауна, бу моншалары, теннис корты мен асхана салынды. Жерасты кеншілеріне ыстық тамақ жеткізіліп тұрды, ал кір жуатын орында жұмыс киімдері жуылып, кептірілетін. Кәсіпорынның озық тәжірибесін зерделеу үшін Қарағанды және еліміздің басқа да көмір бассейндерінен кеншілер келетін. Дәл осы кезеңде Григорий Презент пен Тұрарбек Рақышевтың ұзақ жылдарға созылған достығы басталды. Тұрарбек Рақышев шахта басшысының кеншілерге деген қамқорлығына ерекше тәңгі болған еді.

– Ол кезде мен Семей қаласында тас өңдеу комбинатының директоры болып жұмыс істейтінмін. Бір күні Костенко атындағы шахтаның өкілдері келіп, директордың өтінішін жеткізді. Олар тапшы мәрмәрдің мың шаршы метрін сұрады. Кеншілерге монша салмақшы екенін білген соң бірден бердім. Кейін маған Григорий Михайловичтің өзі телефон соғып, қолдау көрсеткенін үшін алғыс айтты. Содан соң жеке кездесіп, дос болып кеттік, – деп еске алады Тұрарбек Рақышев.

1980 жылдардың соңы мен 1990 жылдардың басы Қарағандының көмір өнеркәсібі үшін бұрынғы басқару жүйесі тиімділігін жоғалтқан күрделі кезең болғаны белгілі.

Григорий Михайлович тау-кен өндірісінің жерасты учаскелерінен

бастап, ірі өндірістік құрылымдарды басқару деңгейіне дейін көтерілді. Осы тәжірибе оның басқару тәсілінің негізіне айналды. Бұл тәсілде инженерлік ойлау, қатаң экономикалық есеп және кәсіпорындардың әлеуметтік тұрақтылығына деген жауапкершілік өзара ұштасып жатты.

«Орине, оның табиғи дарынынан бөлек, кәсіби тұрғыдан шыңдалған мықты мектебінің де ықпалы зор болды. Мен облыстық телеарнада «Шахтерский канал» атты апталық бағдарламалар циклін жүргіздім. Григорий Михайлович менің техникалық кеңесшіме айналды, – дейді «Шахтерский канал» бағдарламасының редакторы, журналист Галина Балбекова. Ол «Кенші даңқы» II және III дәрежелі белгілерімен марапатталған.

1993 жылы Григорий Михайлович «Қарағандыкөмір» өндірістік бірлестігінің басшысы болып тағайындалады. Ал, 1996 жылдан халықаралық «Испат Интернэшнл» компаниясының Көмір департаментін

басқарған. Бүгінде бұл кәсіпорын «Qatmet» АҚ құрамында. Дәл осы кезеңде өңірдегі көмір өндірісінің одан арғы даму бағытын айқындаған ұйымдастырушылық және технологиялық реформалар жүзеге асырылды.

Г.Презент қабылдаған маңызды шешімдердің бірі – шахта алаңдарын ірілендіру және технологиялық тұрғыдан біріктіру еді. Мұның айқын мысалы – Костенко атындағы шахта мен «Стахановская» шахтасын біріктіру. Бұл шешім жерасты қорларын қайта бөлуге, желдету және көлік жүйелерін онтайландыруға, қайталанатын инфрақұрылым нысандарын қысқартуға мүмкіндік беріп, айтарлықтай экономикалық нәтиже әкелді. Сонымен бірге жұмысшылар қысқартылған жоқ, қызметкерлер департамент жүйесінің ішіндегі басқа учаскелерге бөлінді.

Осы кезеңдегі өндірістік жетістіктердің қатарында бассейндік жекелеген шахталарында көмір өндіру бойынша тіркелген бірқатар рекордтық көрсеткіштер бар. Атап

айтқанда, «Тентек» шахтасында бір тәулікте өндіріс кенжарынан көмір өндіру бойынша сол кезеңдегі орташа салалық көрсеткіштерден едәуір асатын рекордтар орнатылды.

Презенттің басқару тәжірибесінде «шахта – лава» тұжырымдамасы ерекше орын алды. Оның басшылығы кезінде 2002 жылдың тамыз және қазан айларында Костенко, Күзембаев атындағы және «Тентек» шахталарында айына тиісінше 270 мың, 220 мың және 416 мың тонна көмір өндірілді. Бұл көрсеткіштер әлемдік көмір өнеркәсібіндегі елеулі жетістіктердің бірі болды.

Тұжырымдаманың мәні көмір өндіруді бірнеше толық жүктелмеген кенжағға бөліп таратпай, заманауи жабдықтармен жарактандырылған бір жоғары өнімді лаваға шоғырландыру еді. Тұрақты шығындар жағдайында өндіріс забойының жүктемесін арттыру арқылы көмір өндірудің өзіндік құнын бірнеше есе төмендетуге мүмкіндік тулы.

«800 метр тереңдікке түсіп, күлділігі 38-42 пайыз болатын көмірді өндірудің қажеті қанша, егер барлық күшті бір лаваға шоғырландыруға мүмкіндік болса? Ресурстарды шоғырландыру сол кезде мүмкін еместей көрінген нәтижеге қол жеткізді: «Тентек» шахтасының лавасы бір тәулікте 17 400 тонна көмір өндірді! Бұрын мұндай көлемді үш шахта бірігіп өндіретін», – дейді Григорий Презент.

Алайда, бұл сандардың артында адамдармен жүргізілген ауқымды жұмыс тұрды. Өйткені қалыптасқан жүйені өзгертіп, ұжымдарды жаңа тәсілмен жұмыс істеуге сендіру қажет еді. Жұмысшылар қаражаттың қайдан түсетінін және нәтиже дәл осылай бөлінетінін түсінуге тиіс болды. Бригадирлер, тау-кен шеберлері мен учаске бастықтары шығындарды қалыптастыру, қаражатты бөлу және өнімнің өзіндік құнын есептеу қағидалары түсіндірілетін қысқа мерзімді курстардан тұрақты түрде өтіп отырды.

Григорий Михайловичтің басқару стиліне тән тағы бір ерекшелік – өндірістік үдерістерге тікелей араласуы. Оның басшының шахта жұмысына тікелей қатысуын көздейтін қағида, яғни ауысымдарға қатысуы, технологиялық шешімдерді бригадалармен бірге талқылауы өндірістік тәртіпті қалыптастырудың

маңызды тетігіне айналды.

Осы кезеңде Көмір департаментінің орталықтандырылған шығындар жүйесі де белсенді түрде қалыптасты. Қаражат қалалардың әлеуметтік инфрақұрылымына, ғылыми-техникалық қолдауға, энергетика мен көлік салаларына бағытталды.

Кеншілер қалаларының өміріне деген қамқорлық өндірістік көрсеткіштермен ғана шектелген жоқ. Григорий Презенттің бастамасымен 2002 жылы Көмір департаментінің Теннис орталығы салынды. Бұл – оның бүгінге дейін ерекше мақтан тұтатын нысандарының бірі. Кеншілер бір жылға жетпейтін уақыт ішінде, өз күштерімен, бұрын бос жатқан жерде орталық тұрғызды.

Мерейтой иесінің ғылыми-инженерлік қызметін де ерекше атап өткен жөн. Оның тазарту жұмыстарының технологияларын жетілдіруге, жерасты көмір өндірудің тиімділігін арттыруға және шахталардың ұйымдастырушылық құрылымын онтайландыруға арналған ғылыми эзирлемелері мен жарияланымдары Қарағанды көмір бассейнінің нақты өндірістік міндеттерімен тығыз байланысты болды.

Көп жылғы еңбегі үшін Григорий Михайлович мемлекеттік және салалық наградалармен марапатталған. Олардың қатарында Еңбек Қызыл Ту ордені, «Ерен еңбегі үшін» медалі, «Шахтер даңқы» I-III дәрежелі белгілері, Халық шаруашылығы жетістіктері көрмесінің (ВДНХ) алтын медалі және басқа да марапаттар бар. Ол – Қарағанды облысындағы бірден үш қаланың Құрметті азаматы.

Григорий Михайлович Презенттің мол тәжірибесі – Қазақстанның көмір өнеркәсібінің даму тарихындағы маңызды кезеңнің ажырамас бөлігі. Оның еңбек жолы инженерлік шешімдер, экономикалық есеп және басшының жеке жауапкершілігі тұтас бір индустриялық өндіріс тұрақтылығын айқындаған дәуірді бейнелейді.

Григорий Михайловичтің өнегелі өміріне қарап отырып, оның басқару философиясын бір ғана қағидамен: «Уәде бердің бе – орында. Орындай алмасаң, уәде берме!» деп түйіндеуге болады.

Сурет кейінкердің жеке мұрағатынан

• ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ КАФЕДРАСЫНА – 60 ЖЫЛ

Әдебиетке адалдық

Сөз – адамзаттың дүниені танып қана қоймай, оған өз ізін қалдыруының ең көне әрі ең нәзік құралы болса, сөз өнері – уақыттың, адам рухының, ұлт болмысының көркем шежіресі. Әдебиет – ұлттың рухани айнасы, оның тарихи жады мен ойлау мәдениетін, дүниетанымын айқындайтын өнер түрі. Бір дәуірдің тағдыры кейде бір романға, бір халықтың рухы бір өлеңге сыйып кететіні де сондықтан. Қоғам өзгерген сайын адамның әлемді қабылдауы да өзгереді. Ал, әдебиет сол өзгерістерді аса нәзіктікпен бойына сіңіріп, адамның ішкі терең құбылыстары мен қайшылықтарын эстетикалық құралдармен кестелеп, көркем бейнеге айналдыратын күдіретке ие. Осыған сәйкес, жаңа жанрлар, жаңа кейіпкерлер, соны көркемдік ізденістер пайда болады. Әдебиеттанушы болса, сол әлемнің табиғатына үңіліп, оның көркемдік болмысын пайымдайды. Әдебиеттану ғылымы – көркем ойлау белестерін саралап қана қоймай, адам баласының бүгінгі рухани өзгерістерін таразылап отырады.

Әдебиеттанушылардың бірнеше буынын өсірген академик Е.Бөкетов атындағы Қарағанды ұлттық зерттеу университетінің филология факультетіндегі қазақ әдебиеті кафедрасы биыл өзінің алтын дәуірінен де асып, алпыс жасар алып белеске көтеріліп отыр.

Кафедра 1966 жылы Қарағанды мұғалімдер институтында «Қазақ тілі мен әдебиеті» деп аталатын ортақ кафедрадан бөлініп, өз алдына жеке шаңырақ көтерді. Жаңа ұжымды сол кездегі филология ғылымдарының кандидаты, доцент Задан Жұмағалиев басқарды. Алғашқы құрамында доценттер А.Нәрсенов, Ә.Әзізев, аға оқытушылар Қ.Леке-ров, М.Смағұлов секілді білікті мамандар еңбек етті. 2004 жылы кафедра «Қазақ фольклоры және әдебиет тарихы» мен «Әдебиет және теория» болып екіге бөлінсе, 2007 жылы қайта «Қазақ әдебиеті» атауымен бірікті.

Кафедра өзінің алпыс жылдық тарихында тек Орталық Қазақстан аймағының ғана емес, еліміздегі әдебиеттану ғылымының кең өрістеуіне сүбелі үлес қоса алған білім мен ғылымның қарашаңырағына айналды.

Кафедраның берік іргетасын қалауға филология ғылымдарының кандидаты, доцент Айтбай Нәрсенов ерекше үлес қосты. Хандық дәуір әдебиеті мен халық ауыз әдебиетінің білгірі саналған ғалым 1980 жылға дейін жанқиярлықпен қызмет етті. Екінші жаһандық соғыстың арда-

гері Каби Лекеров ұстаздық қызметпен қатар ғылыми ізденіске де ден қойып, жүзден астам мақала мен «Қазақ балладалары» (1997) атты құнды еңбекті дүниеге әкелді. Әлем әдебиетінің айдынында еркін жүзген Мұрат Смағұлов ұзақ жылдар қоғамдық және ғылыми-педагогикалық қызмет атқара жүріп, мыңдаған шәкірттердің ықыласына бөленді.

Кафедраны 1986-1991 жылдары М.Әуезовтің шәкірті, филология ғылымдарының кандидаты, доцент Құлмағанбет Есбаев басқарды. Абайдың сыншылдық-эстетикалық көзқарасын зерттеген ғалым жүзге тарта мақала жарыққа шығарды. Осы жылдары ұжым А.Ақашев, Т.Есенбеков, Б.Мамыраев секілді жас ғалымдармен толықты. 1974-1996 жылдары кафедрада филология ғылымдарының докторы, профессор Бақыт Кәрібаева еңбек етіп, «Қазіргі қазақ лирикасының поэтикасы» атты іргелі зерттеулермен ұлттық әдебиеттанудың жаңа бағыттарын негіздеді. Кафедра тарихында аға оқытушы Сара Жұмабекова мен аға лаборант Бишөкен Көрпебаева да ерекше құрметпен аталуға лайық тұлғалар. Кафедраның әр ісіне жанаңшырылқымен қарап, жауапкершілікпен атқарған еңбектері ұжымның береке-бірлігін бекемдеп, рухани ахуалын қалыптастырды.

Кафедраның ғылыми әлеуетін айқындайтын басты ерекшеліктің бірі – уақыт сынынан өтіп, өзіндік дәстүрі қалыптасқан ғылыми мектептер. Кафедраны 20 жыл бойы

басқарған, филология ғылымдарының докторы, профессор Задан Жұмағалиевтің «Өршіл гуманизм өнегесі», «Дауылды жылдар шежіресі», «Уақыт және әдебиет» секілді монографиялары ұлттық әдебиеттің ең бір күрделі кезеңдерін зерттеуге қомақты үлес қосты. 1990 жылдары профессорлар Ж.Смағұлов, Б.Рахимовтар басшылық еткен кезеңде ұжым С.Жұмағұлов, А.Әлтай, А.Бабашов, С.Такиров, Ж.Жарылғапов, К.Төлеубаева секілді жас мамандармен толығып, жаңа ғылыми бағыттар батыл игеріле бастады. 1998 жылы кафедраға жетекшілік есімді профессор М.Хамзиннің есімі қазақ романының поэтикасын зерттеудегі жанаңшыл ізденістермен құнды.

Қазіргі уақытта кафедрада 3 филология ғылымдарының докторы (Ж.Смағұлов, Б.Рахимов, Ж.Жарылғапов), 5 филология ғылымдарының кандидаты (С.Такиров, Ж.Рүстемова, А.Бабашов, К.Төлеубаева, А.Жұмағұлов), 3 философия докторы PhD (Б.Сыздықова, Е.Сармурзин, А.Жақулаев) және педагогика ғылымдарының 6 магистрі (Ж.Жұмағелдин, А.Абдиқадирова, Қ.Бажиқсеев, А.Қайырбекова, А.Мұратова, Е.Сакенов) еңбек етіп, 20-ға жуық монография мен оқу-әдістемелік құрал жарыққа шығарды. Ұлттық әдебиеттанудың корифейлері Тұрсынбек Көкішев пен академик Рымғали Нұрғали негіздеген ғылыми мектептердің дәстүрі Қарағанды университетінде

кең өрістеуі де жергілікті ғалымдардың тегеурінді еңбегі мен үлкен әлеуетінің мысалдары.

Кафедра оқытушыларының еңбегі мемлекеттік деңгейде де жоғары бағаланды: осы уақытқа дейін кафедраның 5 оқытушысы – Ж.Смағұлов, Б.Рахимов, Ж.Жарылғапов, С.Такиров, А.Жұмағұлов республикалық «Жоғары оқу орнының үздік оқытушысы» атағының иегері атанды. Соның ішінде, Ж.Жарылғапов 2025 жылы бұл мәртебелі атақты екі мәрте жеңіп алды.

Кафедра өкілдерінің қаламы ұлт руханиятының алдыңғы қатарлы қаламгерлерінің өзіне танылғаны да – мақтанашы тұтарлық жайт. Атап айтқанда, Алаш әдебиетінің алыбы Мұхтар Мағауин өзінің 75 жасқа толу мерейтойына арналып «Қазақ әдебиеті» газетінде жарияланған топтама мақалалардың ішінен кафедра профессоры Жансая Жарылғаповтың мақаласын ерекше бөліп, оның пікірін бәрінен оқшау, ал талдау машығын мықты әдебиеттанушыға тән деп жоғары бағалаған

еді. Ал, осы кафедраның ғылыми бет-бағдары туралы классиктің «Ағымдағы әдебиет сын тұрғысымен жазылған, шын мәнісінде, әркімге деңгейдегі, көбіне-көп көлемдері шектеулі мақалалар қазіргі қазақ прозасы мен поэзиясы туралы біршама дәйекті сыпат танытады. Осы орайда, Қарағанды университеті бірінші орында дер едім.

Қазіргі таңда кафедра үш негізгі ғылыми бағытта жұмыс жүргізуде. Қазіргі қазақ әдебиетінің жанр және стиль мәселелері; ұлттық әдебиеттану ғылымының тарихы мен әдіснамасы; көркем шығарма мәтіні мен филологиялық талдау. Осы бағыттар төңірегінде тәжірибелі майталман профессорлар мен жалаңды жас ғалымдар тоғысып, ұлттық әдебиеттану ғылымына тың серпін үстеп, оның көкжиегін кеңейте түсеуде.

Кафедра Қазақстанның және әлемнің жетекші жоғары оқу орындарымен, ғылыми ұйымдарымен тығыз ғылыми-әдістемелік байланыста жұмыс істейді. Кафедраның халықаралық ынтымақтастық көк-

жиегі де кеңейіп келеді: Қытай, Ресей, Түркия, сондай-ақ, Орта Азия мен Еуропаның жетекші ғылыми орталықтарымен берік әріптестік орнатып, ауқымды бірлескен зерттеулерді табысты жүзеге асыруда.

Алты онжылды абыроймен еңсерген қазақ әдебиеті кафедрасы дәуірдің небір қиын-қыстау сынақтарынан сүрінбей өтіп, парасатты ұрпақ тәрбиелеу мен ғылымды өрістету жолындағы өзінің асыл миссиясын адалдықпен атқарып келеді. Осы даңқты жолда аға буынның мол тәжірибесі мен жас толқынның жалынды қайраты тоғысып, кафедраны республикадағы жетекші ғылыми-әдіснамалық орталықтардың биігіне көтерді. Алпыс жылдық асу – бұл адалға жаңа белестерге бастар кезең ғана.

Бибі СЫЗДЫКОВА,
Е.Бөкетов атындағы
Қарағанды ұлттық зерттеу
университеті қазақ әдебиеті
кафедрасының меңгерушісі

Сурет автордан

● ҚАРАҒАНДЫ ҒАЛЫМДАРЫ

Ғибратты ғұмыр ғақлиясы

(Танымал ғалым Жандос Смағұлов болмысы жайлы ықшам ой-толғам)

Әдебиеттаушы ғалым, жерлесіміз Жандос Смағұлов жетпіске толды. Әріптестері, оқымыстылар, шәкірттері мен жерлестері тарапынан көптеген құттықтаулар келіп жатыр. Өмірдің бір белесінен өткен жан туралы белгілі бір дәрежеде есеп беру іспеттес, тыңдырған ісі, өмір жолы жайлы пікір айтылуы заңды. Сондықтан да, осы азамат жайындағы ойларымызды ықшамдан болса да, ортаға салуға тырыстық...

Бір жайтка ден койган абзал. Ол – ғалым Жандос Смағұловтың саналы ғұмырын әдебиеттану ілімін зерттеуге арнап келе жатқандығы. Әділін айтайық, оның зерттеуші ретінде не бір бұралан жол, қиянат, қамыгу (қажет десеңіз, торығу мен түңілу), сондай-ақ, жұлдызды сәттері, шуақты кезеңі – бәрі-бәрі сол әрі күрделі, әрі күрмеуі мол, алайда ақиқат іздеп, шындықты табуда, жігері жасмай, небір сынаққа қасқыпн қарсы тұрар қайсар жанға сыйлар шарапаты да мол киелі ғұлыммен, ол таңдаған әдебиеттану ілімімен тығыз байланысты. Сол ілім мен зерттеуші ғалым есімі біртұтас ұғымға айналғандай әсер қалдырады деген орынды сияқты.

Ғалым Жандос Смағұловтың қаламынан осы уақытқа дейін алты монография, 24 оқулық, оқу құралы мен оқу-әдістемелік еңбегі, тоғыз ғылыми және тарихи-танымдық кітап, 400-ден астам ғылыми, сыни және публицистикалық мақалалар туған екен. Оның ғылыми жетекшілігімен екі адам кандидаттық, 13 адам магистрлік жұмыс қорғады.

Адамның өмірінде пәшден деп аталатын шетсіз-шексіз абстрактілі ұғым болады. Ол қалай болғанда да әлгі адамның өзіндік табиғатын, бейімін, қабілет, қарамын анықтайды деген тұжырымдамаға мән берсек, мына төмендегі жайтты басты назарда ұстайтынмыз анық. Ол – осынау азаматтық болмыс-бітіміне уы басынан Ұстаз деген ұғымның берік орнығуы дер едік. Сөз жоқ, ол бірден ұстаз болып қалыптасқан жоқ, алайда, адам болмысына Жаратушы Иенің сол қасиетті атақты сіңірген аяғы. Мүмкін, инженер, агроном, кенші, бір ірі өнеркәсіп басшысы болды екен дейік. Ол қызметті де абыроймен атқарып кетер-ау! Бірақ, маңдайына жазылған оқытушы, педагог қызметінен алған сөзбен жеткізе алмас ләззаты ала алмайтыны еш даудырмаса керекті де ойлаймыз. Сірә, содан да болар, атағы жер жарып, КСРО бойынша үздік институттар қатарында болған Қарағанды политехникалық институтына түссе де, құжаттарын қайтып алып, ҚРМУ-ға келгенін біреу білсе, біреу білмес.

Сөз жок, ғылым әлеміне дендей енген жандар өз жазғанына дәйекті де, деректі де, дәлелді де сол жеке тұлғаға қатысты іліммен айналысып жүрген зерттеушілердің еңбегінен алады. Мәселен, Абайғаны ілімін М.Әуезов негіздеді, ол ілім әлі жалағысын табуда. Кенестік дәуірден қазак әдебиеті тарихын С.Қарабаев еңбектерінен табасыз. Ұлттық әдебиеттің тарихын дәуірлеу үдерісінен санау көне дәуірден бастасак, ірі ғалым, зерттеушілердің (Б.Кенжебаев, М.Жолдасбеков, Қ.Жұмалиев, М.Мағауын, Х.Сүйіншіәлиев, т.б.) еңбектерін саралай отырып, тәуелсіздік таңы атып, бұғанасы бөлгенді қата қоймаған бүддіршіндей енді-енді барлық саланы жанаша, ұлттық тұрғыдан зерделеп, ұстанымын қалыптастыру үрдісі елімізде қолға алына бастағанда әдебиеттану ғылымын Тәуелсіздік бінігінен соны пікірлер, тың байлам, тұжырымдар тұрғысынан ғылыми айналымға зерделей, саралай келе енгізу тарихи қажеттілік еді. Ол қандағіміз келеді.

Адам – періште емес, пенде. Сол пенделігіміз шығар, бір іс-сапарға барғанымызда, ғылыми жұмысы талқылаудан өтіп, қорғауға болады деп шешім шықса да, өзге бір ізденушілердің килігуі ме, қорғау кешігі берген сон ҚазҰУ-не арнайы соққан екен, бір жиналысқа асығып баратқан Зейнолла Қабдолов пен Тұрсынбек Көкішов ағаларыма «Ана Жандостың қорғауын неге кешіктіріп жүріздер?» деп теспігеніміз бар еді. Түрсекеңнің түрінен ыза болғанын байқайдым. Ал, Диссертациялық кеңестің төрағасы Зейнолла ағам болса, «Қорғайды ғой, алаңдама!» дегені есімде қалты. Кейіннен ыза болғанын Тұрсынбек ағам өз аузынан айтқан еді. Ал, 2002 жылғы Ғ.Мұстафиннің 100 жылдық мерей-тойы Қарағандыда аталып, ғылыми конференция, т.б. іс-шаралар өтті. Көптеген ғалымдар келді, араларында С.Құрабаев, Т.Көкішев, Р.Нұғали, т.б. бар. Дәл сол күні Жандосқа ЖАҚ шешімі келгенін білдік. Диссертация

естетілік қоғамдық сұранысқа ұласты, әсіресе, әдебиеттану ғылымының алдына орасан зор міндеттер қойды. Егер тоталитарлық тәртіптің қаһары мейлінше өктемдік қырып тұрған кезді қаперге алсақ, маркстік-лениндік әдіснама, ғаламат қуатты идеология дүниеге әкелген социалистік реализм алқауымен жарыққа шыққан туындыларды (мейлі, көркем шығарма, мейлі зерттеу еңбегі болсын) қазір де қатан сүзгіден өткізіп, сол тұстағы большевиктік-коммунистік сарында жазылғандарға ең болмаса, қазіргі күн тұрғысынан үңіліп, қысқаша болса да, түсініктеме беру қажет-ақ дер едік. Тек сонда ғана сол уақыт, кезең аясындағы нақты қоғамдық-әлеуметтік, тарихи, саяси жағдаяттарды шынайы түсінуге болады дегеніміз орынды. Тоталитарлық жүйесіндегі идеологияның жетпіс жылдай уақыт ішінде қаншама бұын өкілдерінің санасын улағанын, сол жүйеге деген шексіз сүйіспеншіліктің арқасында моңыртық айнала жаздағанын, ақыры бір оқ атылмай-ақ алды империяның құлап, құдірегі күшті партияның тарағанына әлем жұртшылығы күй болды. Мұның бәрін айтып отырған себебіміз, Жандос Смағұлов бір күн емес, ұзақ уақыттың арнаған, ақиқат, шымықтық дәйектеп саралаған еңбектің аса қауіпті кедергіге тап болуы, бір қарағанда докторлық диссертацияға пікір жазған сарашпы ғалымның ізденушінің еңбегіне ғылыми кеңесші болған Тұрсынбек Кәкішевтей ғалымды мұқатыу, сөйтіп, тырнақ астынан кір іздеп, «кемішіліктер» табуға тырысуы болса да, біздің ойымызша, сол кешегі тоталитаризм тұсында санаға сіңген, одан арыла қоймаған (тіпті, осы уақытқа дейін сол жүйені аңсайтын) яғни, кеңестік идеологияның шырмауындағы құлдық сана мен тәуелсіздік алысымен ғылымға, ой-санаға, еркіндікке деген ұлттық ұстанымның, яғни, екі ұстаным, қос көзқарастың тектіреске түсуі дер едік... Міне, ғылыми еңбектің неңдей қиямет, қайғыға толы екенін, оның рахаты ғана емес, азап, мекхаты да мол екенінен титтей де болса хабары бар жан болса, Жандос Қожахметұлының қандай қыл көпірден өтуге таппылғанын аңғарса керек дегіміз келеді.

Адам – періште емес, пенде. Сол пенделігіміз шығар, бір іс-сапарға барғанымызда, ғылыми жұмысы талқылаудан өтпес, қорғауға болады деп шешім шықса да, өзге бір ізді нұспілердің килігуі ме, қорғау кешігіе берген соң ҚаэУУ-не арайы соккан ек, бір жиналысқа асығып бара жатқан Зейнолла Қаболов пен Тұрсынбек Кәкішов ағаларыма «Ана Жандостың қорғауын неге кешкіртіп жүріздер?» деп тентінісіміз бар еді. Түрескениң түрінен риза болғанын байқадым. Ал, Диссертациялық кеңестің төрағасы Зейнолла ағам болса, «Қорғайды ғой, алаңдама!» дегені есімде қалты. Кей-іннен риза болғанын Тұрсынбек аға өз аузынан айған еді. Ал, 2002 жылы Ғ.Мұстафиннің 100 жылдық мерей-тойы Қарағандыда аталып, ғылыми конференция, т.б іс-шаралар өтті. Көптеген ғалымдар келді, араларында С.Қирабөл, Т.Кәкішев, Р.Нұрғали, т.б. бар. Дәл сол күні Жандосқа ЖАК шешімі келгенін білдік. Диссертация-

ны бекітпегі. Қонақүйдегі Түрсе-
кеңе бардык. Айттық. Ол кісі сабырға
шақырды. Сірә, ызалорқыстан болар,
қорғау кезінде теріс пікір айтқан аға-
мызға, т.б. кейбір азаматтарға күйінін
тұтырып, сырттарынан қапқылдау сөз
айтыпшық. Бұны келтіріп отырмағым
өзімді қаһарман етіп көрсету үшін
өмек, нақты болған сондағы қосыл
күйді жеткізу еді. Өмір мұрат, өлім
ақиқат деген осы. Қазір сол кісілер
ежөк, келместің кемесіне мініп, әл-
декашан аттанып кеткен. Рухтары
бейіште шалқығай!

Сөз жоқ, ғылыми еңбектің негізгі өзегіне айрақ болған ең басты мәселе-лерді сараптап, нақты бағасын беру барысында айғақтарды тізіп қана шықса, хронологиялық тізім ғана шығатынын түсінген ғалым, біріншіден, сонау көне дәуірден бастап, уақыт өте келе, ұлт болмысындағы дедалық, ақсүйектік, тектілік пен алғырлықты дәйектей отырып, тұтас халықтың (ол кезде қазақ аталып, жеке хандыққа ие бола қоймаған сөте-) табиғатындағы көркіті ой, ақыл, сөз, сананың тұтаса келе, ғылыми зерттеушілік, эстетикалық талғамға ұласқанын зерделей келе, сол құбылыстарды зерттейтін ғылымның тууы, дамуы, қалыптасуына батыл болжамдар жасаған.

Ақиқатқа жүгінейік, тұтас бір халықтың көнеден жеткен мұрасын тәуелсіздікке қол жеткізгеніне небәрі он шақты ғана жыл өткенде толықтай ғылыми зерделен өткізіп, XX ғасырдың бел ортасына дейін саралап шығу, онда да сол мұраның бірден-бір сарашысы, оның тарихын сипаттап, бағасын беріп, теориялық тұрғыдан бұлатпартпас дәйектерге сүйену ешкімге де оңайға соқпаса керек. Тарихтың ұйғарымы ма, тағдырдың пешенеге сүйеніп, он шешім шығаруы ма, әлде біз біле бермейтін заңдылық ма, әйтеуір, сол он шақты жыл өткен мұғалдар ұлттық әдебиеттанудағы серпінді топ С.Кирабаев, Т.Қәкішев, З.Қабдолов, Н.Ғабдуллин, М.Базарбаев, Р. Бердібаев, З.Ахметов, Ш.Елеу-кенов, Р.Нұрғали, т.б. Олардың соңына ал Д.Ыскаков, Ж.Дәлбасев, С.Негимова, Б.Әбдіғазизулы, Ә.Әбдіманов, Б.Майтанов, т.б ғылымның осы са-ласына белсене араласты. Ұлттық әдебиеттің алшысының жылдарға дейінгі аса сұрапыл (төңкеріс, азамат соғысы, ауқаттыларды төркілеу, күшпен ұжымдастыру, «халық жау-ларын» жою, аштық, т.б) оқиғаларды бастан кешуі, жойқын идеология, бір анадан туғандардың бір-біріне жау болуы – бәрі де адамзат тарихында тек

Смағұловтың сабағы
(Ұстазымыз Жандос Қожахметұлына)

Смағұловтың сабағы қазір, сабағы,	сөйлейді, Кәкішев салған із дара.
Қотарып тарих-сабаны, Сөйлей кіреді дәрісханаға шешен тіл,	Ескектеп әкеп қалжың мен әзіл қайтығын,
Ақ домбыраның ою да қою шанағы.	Айтады былай уайымын: «Шырынын сөздің бұл қыздар қайтсін, бұл қыздар,
Тактаны бор-бор жеңімен сүртеді,	Шұлығын жуып кетеді ертең байының».
Терімен сүртеді ентігіп, Сөйлейді дәуір үнінен кара жел тұрып,	Үзгісі келмей лекілдеп келген ой легін,
Күлтегін, Білге, Иолығ Тегін-ер түрк,	Дәрісхананың аша сап дереу өйнегін,
Бітіктастарға жазылған жырлар кертіліп,	Ентігін басып, жай демін, Шылым шеккені, әй, керім.
Сөйлейді бізге шаң басқан архив құжаты,	Смағұловтың сабағы қазір, сабағы,
Ақтандақ жылдар сызаты, Бөгазы-Дәндібай тастары бізге сөйлейді,	Сөйлейді заман, Сөйлейді сынның садағы, «Көженің қоюын қою, сұйығын сұйық деу керек»,
ҚарЛагтың кара аспаны бізге сөйлейді,	«Әділдік», «Шындық» деген сұраққа – жауабы.
Сөйлейді бізге Әлихан туған қыр, дала,	Р. С. Смағұловтың сабағы қазір, сабағы.
Ақсоран, Желтау, Жекежал, Әулие шыңдана, Әдебиеттану тарихы бізге	Мирас АСАН, ақын, Қазақстан Жазушылар одағының мүшесі

КСРО-да орын алган алапат құбылыстарды қазақтың өткен тарихымен, болмыс-бітімімен қалыптасқан менталитетпен салыстыра қарастыруға алашшартар жасады. Сол жүйеге құлай сенген қаламгер, өнерді жасаушылар болды, күмәні мол. Еесіне, шыңдықты айта алмай, идеалы мен идеясын астарлап, емеурін ишаратпен жеткізген қаламгерлер болды. Бұндай зардап шеккен ірі қаламгер ресми білік, құдіретгі жүйеден жылылық көрген сол босансыды.

Бұнын бәрін айтып отырған себебіміз, бұрынғы уақыт еншісінен кәдімгі майдан қыл суырғандай әрі дәстүр жалғастығын сақтауға тырысқан зерттеуші Ж.Смағұлов еңбектерінде «әдебиет бар жерде әдебиеттану ғылымы бар» принципінің сәйкес, әр кезең әдебиетінің жалпы көпшілік байқай бермейтін өзіндік сипаттарын, танымал қаламгерлер тағдырының біразымыз байқай бермей-

тін, саясат, идеология, өктем әдіснама
арынасып, тура жолдан тайдырған,
шыңғырған шыңдықты айта алмай,
жігері құм болған немесе сол жүйе
идеологиясына тәпті болып, оны қол
дауға, өзі де идеологка айналып кеткен
кейбір акын-жазушылар, ғалым, зерт-
теушілер тадырғын, қыскаша айтсақ,
тізіп шыға салмай, қысынды, ғылыми
бултартапс дәйектермен бағалауға
бар қарым-қабілетін, ғылыми білімі
мен біліктілігін жұмсаған...

Ғылым әлем-күрделі сала ғана емес, киелі, қасиетті, кәсірлі сала. Оған дарынсыз, әйтеуір, ғылыми атақ дәреже алсам ғой деген мақсатпен келгендер сол киелі былайды. Әлгі кейбір жандардың «осы күні не көп, қаптаған ғалым, профессор, академиктер көп» деп жар сап, ұранда-тыны да сондықтан... Ал, шынайы ғалым өзін сол киелі саладан бөліп алып қарамайды. Сол киелің құлақ-кесті құлына айналды. Ес-түссіз-бірілгендігі соншалық, сол ғылым-ның «тұтқынына» қалай түсін қалға-

ың сабағы
(Қожахметұлына)

сөйлейді,
Кәкішев салған із дара.

Ескектеп әкеп қалжың мен әзіл
қайғын,
Айтады былай уайымын:
«Шырынын сөздің бұл қыздар
қайтсін, бұл қыздар,
Шұлығын жуып кетеді ертең
байының».

Үзгісі келмей лекілдеп келген
ой легін,
Дәрісхананың аша сап дереу
әйнегін,
Ентігін басып, жай демін,
Шылым шеккені, әй, керім.
Смағұловтың сабағы қазір,
сабағы,
Сөйлейді заман,
Сөйлейді сынның садағы,
«Көженің қоюын қою, сұйығын
сұйық деу керек»,
«Әділдік»,
«Шындық» деген сұраққа —
жауабы.

Р. С. Смағұловтың сабағы қазір,
сабағы.

**Мирас АСАН,
ақын, Қазақстан Жазушылар
одағының мүшесі**

нын да өзі аңгармай калады. Жекен басын емес, сол ғылымға біреуден ғайбат сөз естісе, қызбаланып, кейде артық-ауыс сөз де айтып калады. Артынан әзілге сүйеніп, гафу өтініп жататыны да мәлім. Жөргөктен бастап, бір-бірімізді білеміз деу – артықтау. Бірақ, мектепте істеп жүрген сонау жетпісінші жылдардың соңынан бастап біледі екенбіз. Содан бері жар-ты ғасырға жуық уақыт өтіпті. Ол аз уақыт емес. Сондықтан да осынау азаматтың қыр-сырын бір кісідей білетін сияқтымыз.

Талай өзіне тән қайсарлығына, табандылығы мен ұстанымының беріктігіне қуә болғанмыз бар. ЕҰУ-дегі істеп жүргенімізде диссертациялық кеңес төрағасы Рымғали Нұрғалиге қолқа салып, қиянаттан бекімей қалған диссертациясың тағы да азығана өзгеріспен қорғауға қабылдатық. Онда сол университетте істеп жүрген кезіміз. Ол Қарағандыда. Ха-

барластык, келді. Төрағамен келістік монографиясын атын өзгертіп, шамалы өзгеріспен қайта шығарды. Қорғар кезінде төраға ағамыз, «Мүмкін ғылыми кеңесшінді ауыстырарсың» деп еді, ол «қорғамай кетсем де ғылыми кеңесшімді өзгертпеймін» деп кесіп-пішіп айтқанына куә болып ек.

Ал, Алматыдағы қорғау тұсында да түрлі әңгімелер туып, оның сонда баруы керек болды. Серік аға Қирабаевқа хабарласып, жәрдем жасанғыз дедік, кейіннен ол кісі, «Диссертациянда қайтарып ал, өзгеріс енгізгізі әкел, деп едім, ол келіспеді», – деді Міне, заңға сүйенсек, бәрінен бұрын көкірегіңн қайрып шыққан, ұзақ та терең ізденіспен жазылған еңбегің ақиқаттан аттамаған, ғылымға жаңашылдығы мол екендігін білетің. Жандостың өз айтқанынан қайтпай табандап тұрып алуы көп нәрсенен аңғарта керек. Ғылым жолына түскен адам ақиқаттың ақ жолынан аттамауы керек. Ол ешқашан өзгенің алдында жағымпазданып, ар тазалығын кірлетпеуі керек. Киелі ғылым үшін ол жиіркенішті жайт. Ғылымның киесіне түйсініп, табиғатында хамелеондық жоқ болғандықтан жұмысына пікір жазушыға барған жоқ. Ол сол қайсарлығы, табандылығының арқасында ұстазы Т.Қокишевтің, киелі ғылымның атына кір келтірген жоқ. Әрине, әдебиеттану ғылымы, басты кейіпкеріміз Жандос туралы айта берсек әңгіме көп. Оны газет көлемі көтермейді. Осы мақаланың жарық көруіне жәрдемдесуе үзде берген дарынды журналист, білікті басшы Қайрат Жүнісұлы бауырыма алғыс айтамын. Жандос Смағұлов туралы «Ақтоғай ажары» газетінде біраз жайттарды айттық (18.09.2026). Тек бірер жайтты айтуды пәрызым деп білемін. Ғылым өзекті жайттарды айырықша көтергенде ғана оны қолдаушылар, жаңа уақыт аясында негізгі идеяны жалғастырушылар табылады. Бұл орайда талантты ғалым С.Жұмағұловтың 1956-1991-жж. қамтыған «ХХ ғасырдың екінші жартысындағы қазақ әдебиеттану ғылымы» атты ауқымды еңбегін айтар ек. Демек, біз сөз еткен ғалым еңбегінің арналы да жүйелі зерттеулерге ұласқанын көрміз. Осы еңбектер оқу үрдісіне енген. Ғылым еңбек жазған ғалымдар еңбегі ЖОО-да оқытылады. Оны тыңдаған түлектер сабақтастықты оқайты отырып, мектепке барғанда оқушыларға жеткізеді. Расымен солай ма? ЖОС мен мектеп байланысы жаңаша сипат алуы керек десек, қазір ол қандай дәрежеде, бұлар өз алдына жеке мәселе, ол туралы сөзі келгенде айта жатармыз.

Осымен тәмамдайық. Ғалым бауырымызға барша жақсылықты тілейміз. Шағын жазбада өзіміз туралы көбірек айтылса, кешірім өтініміз. Нақты шындықтар айтуға, куә болған жайттарды баяндауға тырыстық.

Басқадан мақтан күетін мен соншама еңбек сіңіріп ем ғой дейтін жастан өтіп кеткенбіз. Мақтан қажет емес. Алдыңы мақтаны мен назары болса, болғаны. Бұл ғашы еңбегіміз әдебиеттану ғылымының белгілі өкілі, танымал ғалым Жандос Смағұловтың мерейтойы жарсаңын да оның ғылым жолындағы еңбегін азаматтық ұстанымы мен қабылет-карымын аз да болса аша алса, мақтанымыздың орындалғаны деп білеміз.

Мәуен ХАМЗИН,
филология ғылымдарының
докторы, профессор,
«Құрмет» орденінің иегері

- ΘΗΓΕ

Біздің Жандос ағай

1985 жылдың күзі еді. Қыз-жігіті аралас жиырма шақты жастың дені шаһарда қиылған. Алдымызда университет, арман, белгісіздеу болашақ... Филология факультетіне түскен біздер өмірдің он-соның әлі толық танып үлгермеген жас едік. Арамызда бірен-саран әскерден келгендер, дайындық бөлімінің өткендері бар. Дегенмен, көпшілігіміз үшін университет дегенің жұмбақ әлем болатын...

Қазан айы. Аудитория абыр-сабыр. Бір-бірімізбен енді танысып, кімнің кім екенін түгелден жатқанбыз. Сол кезде ескітен шашы желпілдеп, асыға басып арықша, бойшаң, жүзіне күлкі үйірілген бір ағай кіріп келді. Көзі күлімден тұр. «Сендердің кураторларын боламын», – деді ол өзін таныстырып. Бұл – Жандос Смағұлов ағай еді.

Сол қарапайым таныстықтың бандығын айтар едік. Оның шәкірті-өмірімізде осыншалық із қалдыратынын ол кезде білген де жоқпыз. не деген ыстық ықыласы сөзбен өлшенбейтін. Бізге ауыз әдебиетінен Біз ағайдың сүйікті тобы болдық. дәріс берді. Сабақты жай оқып қана

Ал, Жандос ағай сүйікті кураторымыз болып қана қоймай, жылдар өте қадірі арта түскен ұстазымызға айналды.

Жандос Қожахметұлының ғалымдығы туралы айту – өз алдына бір бөлек әңгіме. Ұстаздығы – тағы бір бөлек әлем. Ал, азаматтық болмысын шәкірт жүрегінен іздесе, ең алдымен, оның кендігі мен мейір-бандығын айтар едік. Оның шәкіртіне деген ыстық ықыласы сөзбен өлшенбейтін. Бізге ауыз әдебиетінен дөріс берді. Сабақты жай оқып қана

оймай, тақтаға жазып, өзі түсіндіргенді ұнататын. Қолындағы борсаусактарына жұғып, алдағы аппақ болып кететін. Кейде тақтаны тесіп жүрбердей тықылатып, әр есімді анық айтатын. «Алекторов... Потанин...» деп, ауыз әдебиетін зерттеген ғалымдардың еңбектерін көшетін. Әр сөзінен ғылымға деген құштарлық сезілетін. Жандос ағай білімді дайын күйінде беретін ұстам еместі. Ол білімнің дәмін сезіндіретін, ғылымға қызықтырып, ізденуге жетелейтін. Ғалымдықтың бір белгісі – көп білу болса, ұстаздықтың үлкен белгісі – білгенінді шәкірт жүрегіне жеткізу болар. Университетке дейін ауыл мектебінде сабақ беріп, кішкене жүректердің бабын таба білетін Жандос ағайдың ерекшелігі де осында еді.

Студенттік шақтың қызығы да,

қиындығы да жатақханамен байланысты.

Ол кезде бүгінгідей жағдай жоқ. Бөлмеде туған күн жасайтынбыз. Үстелге газет төсеп, барымызды ортаға қоятынбыз. Шағын дастарқанымыздың төрінде кейде Жандос ағай да отыратын.

Бүгін сол сәттерді еске алғанда біз нәрсені анық түсіндік. Бұл – ұстаздың шәкіртіне деген сенімі мен құрметінің шынайы белгісі екен. Қазақ қоғамында ұстазды құрметтеу ежелден бар. Шәкірттің ұстазына сәлем беру, алдынан кесіп өтуейі, батасын алуы – тәрбиенің көрінісі. Ал, ұстаздың шәкіртің құрметтеуі туралы көп айтыла бермейді. Жандос ағайымыздың ерекшелігі де осында жатыр. Ол шәкірттерін оқытып қана қойған жоқ, олардың әрқайсын тұлға ретінде қабылдады.

Университетті тәмамдаған соң да біз оның назарынан тыс қалған жоқпыз. Жылдар өтсе де, қамқорлығы өзгермеді. Ақыл-кеңесін аямайды, қолынан келген көмегін көрсетеді, қуанышымызға ортақтаса біледі. Бұл – ұстаздық міндеттен әлдеқайда биік қасиет. Оның атын кісілік дейді. Жалпы, диплом алған сәтте шәкірт пен ұстаз арасындағы ресми байланыс аяқталуы кәдік. Бірақ, шынайы рухани байланыс үзілмейді. Бәлкім, ұстаздың құдіреті де осында шығар.

Бүгінде әрқайсымыздың өз өміріміз, өз жолымыз бар. Бірақ, сол жолдардың бір бұрылысында Жандос ағайдың ізі жатыр. Ол бірімізге берген ақылында, бірімізге көрсеткен қамқорлығында, бірімізге айтқан жылы сөзінде менмұндалайды. Ол бізге әдебиетті үйретіп қана қой-

ған жоқ, бізге адам болып қалудың мәйекті мәдениетін көрсетті. Ғалымдығы – бір төбе. Ұстаздығы – бір төбе. Ал, азаматтық болмысы – осы екеуін биіктетіп тұрған асыл өзегі.

Жылдар өтеді. Адамдар өзгеріп, дегенмен, шын жүрекпен берілген ұстаздық мейірім уақытқа бағынбайды. Ол шәкірттен шәкіртке, ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып, адамдықтың ең қымбат аманатына айналады. Ол бізге жол көрсетті. Сол жолдың басында, жүрегіміздің төрінде шәкіртін құрметтеген ауаулы ұстазымыз – Жандос ағай мәңгі қалады.

Жұпар ЖАҚАН,
Е.Бөкетов атындағы
Қарағанды ұлттық зерттеу
университетінің
1990 жылғы түлегі

• БІЗДІҢ СҰХБАТ

Гүлмира УАТАЕВА:

Мақсат – өңірге қажет маман даярлау

Қарағанды жоғары гуманитарлық колледжінің іргетасы 1976 жылы педагогикалық училище ретінде қаланған. Білім ордасы содан бері бірнеше буын ұстазды тәрбиелеп, өңірдің білім жүйесінің дамуына үлес қосып келеді. Бүгінде колледж педагог даярлаумен қатар, инклюзивті білім беруге, ауыл мектептеріне әдістемелік қолдау көрсетуге және үдерісті цифрландыруға басымдық беріп отыр. Жарты ғасырлық тарихы бар, ұстаздар сабақтастығын сақтаған жоспары туралы колледж директоры Гүлмира Уатаевамен мерейлі мерекенің аясында сұхбаттасқан едік.

– Биыл колледждің құрылғанына 50 жыл толып отыр. Жарты ғасыр бұрын негізгі қаланған білім ордасы қандай даму кезеңдерінен өтті және оның бүгінгі бағыты қалай қалыптасты?

– Қарағанды жоғары гуманитарлық колледжінің тарихы 1976 жылғы 25 қазаннан басталады. Қазақ КСР Министрлер кеңесінің 1976 жылғы 3 маусымдағы №252 қаулысы мен тиісті шешімдер негізінде Қарағанды педагогикалық училищесі құрылды. Бұл облыс орталығындағы мұғалімдер даярлайтын алғашқы педагогикалық училищесі болды. Сол кезден бастап, оқу орнының негізгі міндеті – өңірдің білім беру ұйымдарына қажетті педагог мамандарды даярлау. Алғашқы жылдары «Музыкалық білім беру» және «Мектепке дейінгі тәрбие» бөлімдері ашылды. Кейін білім беру жүйесінің сұранысына сәйкес жаңа бағыттар біртіндеп енгізілді. 1977 жылы сурет және сызу бөлімі ашылса, кейін мектепке дейінгі тәрбие, бастауыш білім беру және басқа да педагогикалық бағыттар бойынша мамандар даярлау аясы кеңейді. 2002 жылы технология, 2007 жылы қазақ тілі мен әдебиеті және дизайн мамандықтары ашылды. Осылайша, колледждің білім беру бағдарламалары кезең-кезеңімен толықты.

Оқу орнының атауы мен мәртебесі де бірнеше рет өзгерді. 1995 жылы Қарағанды педагогикалық училищесі Қарағанды педагогикалық колледжі болып қайта аталды. 1997 жылы Қарағанды гуманитарлық колледжі болып қайта құрылды. Ал, 2020 жылдан бастап, Қарағанды жоғары гуманитарлық колледжі мәртебесіне ие болдық. Осы өзгерістердің барлығына қарамастан, біз негізгі бағытымыздан айныған жоқпыз. Кейбір оқу орындары уақыт өте келе, басқа салаларға бет бұрып, техникалық немесе аралас бағыттағы мамандар даярлауға көшті. Біз жарты ғасыр бойы педагогикалық білім беруді басты ұстанымымыз ретінде сақтап келеміз.

Колледж тарихын қалыптастыруда әр кезеңнің өз орны бар. Алғашқы басшы Л.Моргачев 1976 жылдан 2001 жылға дейін директор қызметін атқарды. Ол оқу орнының іргетасын қалап, педагогикалық ұжымның қалыптасуына үлес қосты. Білім саласының ардагерлері оны білікті әрі беделді басшы ретінде еске алады. 2001 жылдан 2023 жылға дейін колледжді Есжан Әміров басқарды. Оның басшылығы кезінде жаңа мамандықтар ашылып, білім беру бағыттары кеңейді, материалдық-техникалық базаны дамытуға және білім сапасын арттыруға көңіл бөлінді. Оқу орнының дамуына үлес қосқан осы басшылардың еңбегі мен ұстаздарымыздың көпжылдық тәжірибесі бүгінгі жетістіктерімізге негіз болды.

– Бүгінде колледждің әлеуеті қандай? Білім алушылар мен педагогтердің құрамы, білім сапасы, талапкерлердің қызығушылығы және түлектердің жетістігі оқу орнының қазіргі деңгейі туралы не айтады?

– Бүгінде колледжде 1 189 студент білім алады. Негізгі және қосымша корпустарымыз бар. Педагогтер саны – 92 адам. Ұжымда тәжірибелі оқытушылармен қатар, жас мамандар да еңбек етеді. Магистрлер, докторанттар, шығармашылық бағытта танылған мамандарымыз бар. Қазақстан Республикасы Суретшілер одағының мүшесі және дизайнерлер қауымдастығына кіретін мамандардың болуы да оқу орнымыздың кәсіби әлеуетін көрсетеді.

Біздің басты ерекшелігіміздің бірі – оқытушылар құрамының сапасы. Педагогтеріміз өз білімдерін үнемі жетілдіріп, біліктілік курстарынан өтіп, тәжірибе алмасып отырады. Олар облыстық және республикалық деңгейдегі байқауларға қатысып, жетістіктерге жетіп жүр. Мұндай жұмыстардың студенттерге де ықпалы зор. Болашақ мұғалім білімді тек оқуынан ғана емес, өзіне сабақ беретін ұстаздың тәжірибесінен де алады. Колледжде

талапкерлердің қызығушылығы да жоғары. Әсіресе, бастауыш білім беру, қазақ тілі және ағылшын тілі бағыттарына сұраныс байқалады. Кейбір мамандықтарға жоғары дайындықпен келетін балалар көп. Арасында мектепті үздік аяқтаған, қызыл аттестат алған талапкерлер де бар.

Біз талапкерлерді қабылдағанда олардың білім деңгейімен қатар, сауаттылығына, өз ойын жүйелі жеткізе білуіне назар аударамыз. Кейбір бағыттар бойынша әссе жазу арқылы іріктеу жүргізіледі. Мұғалімнің өз ойын сауатты жеткізе білуі, ойын жинақтап, қорытынды жасай алуы өте маңызды. Болашақ ұстаз тек пәнді меңгеріп қана қоймай, оны өзгеге түсіндіре білуі керек. Колледждің жоғары мәртебеге ие болуы да белгілі бір талаптарға сай келуді қажет етеді. Педагогтердің сапалық құрамы, материалдық-техникалық база, білім беру бағдарламаларының мазмұны мен олардың сараптамадан өтуі – бәрі маңызды. Біз осы талаптарды орындап қана қоймай, білім сапасын тұрақты жақсартуға тырысамыз.

Оқу орнымыздың жетістігін түлектердің тағдырынан да көруге болады. Бүгінде Қарағанды қаласындағы мектеп директорларының, балабақша меңгерушілерінің және басқа да білім беру ұйымдары басшыларының арасында колледжімізді бітірген азаматтар бар. Кейбір түлектеріміз өздері білім алған оқу орнына қайта оралып, ұстаздық қызмет атқарып жүр. Түлектеріміздің арасында шығар-

машылық салаларда танылған азаматтар да бар. Музыкалық білім беру, әдебиет, өнер және басқа бағыттарда өз жолын тапқан мамандарымызды мақтан тұтамыз. Мұның бәрі педагогикалық білімнің адамның кәсіби және тұлғалық дамуына берік негіз бола алатынын көрсетеді.

– Қазіргі кезде білім беру саласында маман тапшылығы, инклюзивті оқыту және балалардың тіл дамытуына қатысты мәселелер жиі айтылады. Колледж қоғам сұранысына қалай жауап беріп отыр?

– Біз маман даярлауда еңбек нарығындағы қажеттілікті ескеруге тырысамыз. Қай бағытта педагогтер жетіспейді, қай мамандыққа сұраныс артып келеді, қандай біліктіліктер қажет – осының бәрін талдаймыз. Оқу орнының жұмысы өңірдегі мектептердің нақты сұранысымен тығыз байланысты болуы керек. Қазір ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс істейтін педагог-ассистенттерге сұраныс жоғары. Инклюзивті білім беру дамыған сайын мектептерге осындай мамандар қажет. Сондықтан, биыл педагог-ассистенттер даярлау бағытын аштық. Қазір бірінші курста 26 студент білім алып жатыр. Екінші курстан бастап, оларды мектептердегі тәжірибелік жұмысқа жіберу жоспарланған. Бұл болашақ мамандарға теориялық білімін нақты ортада қолдануға мүмкіндік береді.

Тағы бір маңызды бағыт – логопедия. Балалардың тіл дамытуына маңызды салаларда танылған азаматтар да бар. Музыкалық білім беру, әдебиет, өнер және басқа бағыттарда өз жолын тапқан мамандарымызды мақтан тұтамыз. Мұның бәрі педагогикалық білімнің адамның кәсіби және тұлғалық дамуына берік негіз бола алатынын көрсетеді.

– Қазіргі кезде білім беру саласында маман тапшылығы, инклюзивті оқыту және балалардың тіл дамытуына қатысты мәселелер жиі айтылады. Колледж қоғам сұранысына қалай жауап беріп отыр?

– Біз маман даярлауда еңбек нарығындағы қажеттілікті ескеруге тырысамыз. Қай бағытта педагогтер жетіспейді, қай мамандыққа сұраныс артып келеді, қандай біліктіліктер қажет – осының бәрін талдаймыз. Оқу орнының жұмысы өңірдегі мектептердің нақты сұранысымен тығыз байланысты болуы керек. Қазір ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс істейтін педагог-ассистенттерге сұраныс жоғары. Инклюзивті білім беру дамыған сайын мектептерге осындай мамандар қажет. Сондықтан, биыл педагог-ассистенттер даярлау бағытын аштық. Қазір бірінші курста 26 студент білім алып жатыр. Екінші курстан бастап, оларды мектептердегі тәжірибелік жұмысқа жіберу жоспарланған. Бұл болашақ мамандарға теориялық білімін нақты ортада қолдануға мүмкіндік береді.

Тағы бір маңызды бағыт – логопедия. Балалардың тіл дамытуына

гін ескеріп, теория мен практиканың арақатынасын дұрыс анықтау маңызды.

Білім беру үдерісін цифрландыру да негізгі басымдықтарымыздың бірі. Біз Smart-педколледж қалыптастыруды мақсат етіп отырмыз. Қазір электронды оқу-әдістемелік кешендер, электронды журнал және білім беру платформалары қолданылады. Келесі қадамның бірі – видеостудияны дамыту. Оның көмегімен сапалы оқу контентін әзірлеп, студенттерге қолжетімді етуге мүмкіндік аламыз. Бұған қоса, мектепке дейінгі балаларға арналған «BalaTV» YouTube арнамыз бар. Онда тіл дамыту, артикуляциялық жаттығулар және балалармен жұмыс істеуге арналған материалдар жарияланады. Ата-аналар да осы ресурстарды пайдалана алады.

Академиялық ұтқырлық пен тәжірибе алмасу да маңызды. Педагогтеріміз бен студенттеріміз басқа оқу орындарына барып, олардың тәжірибесімен танысады. Біздің ұстанымымыз болашақ педагог колледжді бітіргенде тек диплом алып шықпауы керек. Ол заманауи әдістерді меңгерген, цифрлық құралдарды қолдана алатын, әр баламен тіл табыса білетін және кәсіби тұрғыдан үнемі дамуға дайын маман болуы қажет.

– Елу жылдық белестен кейін колледждің алдында қандай стратегиялық мақсаттар тұр? Алдағы бес жылда оқу орнының қай деңгейде көрініс келеді және мерейтой қарсаңында ұжымға, түлектерге қандай тілек айтасыз?

– Алдағы бес жылға қойған мақсатымыздың бірі – республикадағы педагогикалық колледждердің үздік үштігіне ену. Бұл – зор міндет, бірақ, біз соған ұмтылуымыз керек. Ол үшін білім сапасын арттырып, педагогтердің кәсіби әлеуетін дамытып, қоғам сұранысына сай жаңа бағыттарды енгізіп жалғастырамыз. Бірінші кезекте инклюзивті білім беру саласындағы жұмысымызды кеңейтіміз келеді. Педагог-ассистенттер даярлау бағытын дамытып, лицензиялау рәсімі сәтті аяқталған жағдайда логопед мамандарды даярлауды қолға алу жоспарда бар. Бұл бағыттар бойынша білім беру бағдарламаларының сапасын қамтамасыз етіп, студенттердің тәжірибелік даярлығына ерекше көңіл бөлеміз. Екінші мақсатымыз – Smart-педколледж қалыптастыру. Цифрландыруды жүйелі түрде дамытып, оқу материалдарын электрондық форматқа көшіруді, видеостудия жұмысын жетілдіруді және сапалы контент әзірлеуді жалғастырамыз. Білім беру мазмұнын жаңартып, әлемдік тәжірибеде тиімділігі дәлелденген әдістерді өз жұмысымызға енгізуге тырысамыз. Үшінші бағыт – ауыл мектептерімен байланысты күшейту. Педагогикалық сыншылар жұбасын дамытып, оқушылардың ұстаздық мамандыққа қызығушылығын арттырмаймыз келеді. Ауыл мұғалімдеріне әдістемелік қолдау көрсету, қашықтан сабақ өткізу және тәжірибе алмасу мүмкіндіктерін кеңейту де жоспарымызда бар.

Педагогтердің үздік тәжірибесін анықтап, оны басқа оқу орындарымен бөлісуге мән береміз. Әріптестеріміздің кәсіби дамуына жағдай жасау – білім сапасын арттырудың маңызды шарты.

Елу жылдық тарихта қаншама адамның мандай тері жатыр. Осы оқу орнында еңбек еткен ардагерлерімізге, қазіргі ұжымға, бізге сенім артқан ата-аналарға және колледжді әрдайым қолдап жүрген түлектерге алғыс айтым келеді.

Колледжіміздің беделі де ең алдымен осы түлектердің еңбегімен өлшенеді. Жарты ғасыр бойы қалыптасқан дәстүрімізді сақтай отырып, заман талабына сай дами бергіміз келеді. Ұжымымыздың әр мүшесі өз ісіне адал болып, сапалы маман даярлауға күш салса, алдымыздағы мақсаттарға жетеміз деп сенемін. Колледжіміздің мерейі артып, жаңа белестерді бағындыра берсін!

– Уақыт бөліп, сұхбат бергеніңізге көп рақмет!

Сұхбаттасқан
Жамал СОВЕТҚЫЗЫ,
«Ortalyq Qazaqstan»
Суреттер кейіпкердің жеке мұрағатынан

• ЖӘРМӨҢКЕ

Нарық парқы не дейді?

80-ге жуық кәсіпорын қатысқан «Карьера START» бос жұмыс орындары жәрмеңкесі өтті. Болашақ мамандар жұмыс берушілермен тікелей байланыс орнатып, еңбек нарығындағы сұраныс пен кәсіби мүмкіндіктерді бағамдады.

Жамал СОВЕТҚЫЗЫ,
«Ortalyq Qazaqstan»

Диплом алғаннан кейін жұмыс іздеу – әрбір жас маманның алдында тұрған маңызды міндеттің бірі. Ал, еңбек жолын әлі бастамаған студент үшін болашақ жұмыс берушімен ертерек танысып, мамандығына қатысты талаптарды білу де аса маңызды. Осы мақсатта Әбілқас Сағынов атындағы Қарағанды техникалық университетінде дәстүрлі «Карьера START» бос жұмыс орындары жәрмеңкесі ұйымдастырылды.

Шараға түрлі салада қызмет атқаратын 80-ге жуық ұйым мен кәсіпорынның өкілдері қатысты. Жәрмеңке бакалавриаттың 3-5-курс студенттеріне, магистратура мен докторантура түлектеріне әлеуетті жұмыс берушілермен жүздесіп, бос жұмыс орындары туралы ақпарат алуға мүмкіндік берді.

Жәрмеңкенің ашылу салтанатында университеттің академиялық мәселелер жөніндегі проректоры Бекболат Нүсіпбеков, облыстың еңбек мобильділігі орталығы директорының орынбасары Доурен Қошқаралиев және кәсіпорын өкілдері сөз сөйледі. Олар білім беру ұйымдары мен жұмыс берушілер арасындағы байланысты нығайтудың маңызын атап өтіп, инженерлік және ақпараттық технологиялар мамандарына сұраныстың жоғары екенін жеткізді. Жұмыс берушілер ұсынған мүмкіндіктер экономиканың бірнеше бағытын қамтыды. Атап айтқанда, тау-кен өндірісі, металлургия, машина жасау, энергетика, құрылыс, көлік және логистика, ақпараттық технологиялар, қаржы, білім мен ғылым салаларының өкілдері қатысты.

Студенттерге бос жұмыс орындарын «Qarmet» АҚ, «Қазакмыс корпорациясы» ЖШС, KAZ Minerals Management, Eurasian Resources Group (ERG), «Қазхром» ТҰҚ» АҚ, «Қазатомөнеркәсіп» ҰАК» АҚ, «Qaztehn» ЖШС, «Qarmet Machinery» ЖШС, SLB, «Қазақстан темір жолы» ҰК» АҚ, «ҚазАвтоЖол» ҰК» АҚ, «Қазақстан Халық Банкі» АҚ және «BI-GROUP KRG» ЖШС секілді ірі компаниялар ұсынды.

Кәсіпорын өкілдерімен тікелей тілдесу жастарға жұмыс берушілердің талаптарын білуге, мансаптық өсу мүмкіндіктерін зерделеуге және еңбек нарығындағы бағыт-бағдарды айқындауға жол ашты. Қатысушылар алдын ала өңімелесуден өтіп, жұмысқа орналасу мен өндірістік тәжірибеден өту мүмкіндіктері туралы ақпарат алды. Жәрмеңкеге тау-кен, сәулет-құрылыс, металлургия және машина жасау, инновациялық технологиялар, энергетика, автоматика және телекоммуникациялар, көлік, логистика және инженерлік экономика факультеттерінің білім алушылары қатысты.

«Карьера START» жәрмеңкесі университет пен кәсіпорындар арасындағы әріптестікті нығайтуға, түлектердің жұмыспен қамтылуына жәрдемдесуге және өңір мен ел экономикасына қажетті мамандар даярлауға бағытталған. Бұл – жастардың білімін тәжірибеммен ұштастырып, кәсіби ортаға нық қадам басуына жол ашатын маңызды алаң.

Алдағы уақытта мұндай бастамалар білім беру ұйымдары мен жұмыс берушілер арасындағы байланысты одан әрі нығайтуға ықпал етеді. Білікті маман даярлау тек теориялық білім берумен шектелмейді, оның қосымша ортаға бейімделуі мен тәжірибе жинақтауына да жағдай жасау қажет. Осы тұрғыдан алғанда, «Карьера START» секілді жәрмеңкелер жастардың өз мүмкіндігін танытуына, кәсіпорындардың келешек кадрлармен ерте байланыс орнатуына жол ашады.

• ФЕСТИВАЛЬ

Тағылым һәм талғам

Белгілі театр сыншысы Әшірбек Сығай атындағы «Сын – шын болсын...» III Республикалық театр фестивалі өз мәресіне жетті. Еліміздің түпкір-түпкірінен келген 6 театр бір апта бойы қарағандылық көрменге драматургияның жауһаздарын сахналады. Қазақстанның халық әртісі, Мұхтар Әуезов атындағы Қазақ ұлттық драма театрының актері, Мемлекеттік сыйлықтың лауреаты, «Қазақстан Театр Қайраткерлері» одағының төрағасы Тұңғышбай Жаманқұлов төрағалық еткен қазылар алқасы фестивальдің үздіктерін анықтады.

Ерік НАРЫН,
«Ortalyq Qazaqstan»

Облыстың мәдениет, архивтер және құжаттама басқармасы басшысының орынбасары Айжан Шәкенова фестивальдің мәні зор екенін атады.

– Театр сыны сахнадағы шығармашылық пен шындыққа баға береді. Фестивальге тек үздіктер жиналды деп есептеймін. Әр театрдың өз ізденісі, өз биігі бар. Қарағанды жұртының атынан, облыс басшылығының атынан зор алғысымды айтамын! – деді Айжан Шәкенова.

Тұңғышбай Жаманқұлов фестивальде үздіктерді анықтау онайға соқпағанын айтты.

– Өнерде жаңалық ашу оңай емес. Өнердің жолында азап көп. Бұл фестивальден жас әрі талантты режиссерлер, сценографтардың жарқырап келе жатқанын

байқадық. Ең бастысы – тақырып аясы кең, талғам биік. Халықтың театрға деген ықыласы жоғары, – деді Тұңғышбай Жаманқұлов.

Қазылар алқасының құрамын еске сала кетейік. Фестивальде өнертану ғылымдарының докторы, «Театр өнерінің тарихы мен теориясы» кафедрасының профессоры, театр сыншыларының халықаралық бірлестігінің мүшесі Бақыт Нұрпейіс, көрнекті театр сыншысы, драматург, профессор Әшірбек Сығайдың аяулы жары Күләш Сығай, Қазақстанның Халық әртісі, Мемлекеттік сыйлықтың лауреаты, Сәкен Сейфуллин атындағы Қарағанды облыстық академиялық қазақ драма

театрының актері Кеңес Жұмабеков, театртанушы, өнертану магистрі, Қ.Қуанышбаев атындағы Қазақ ұлттық музыкалық драма театрының «Әдебиет және ғылыми қор» бөлімінің басшысы, Әшірбек Сығайдың төл шәкірті Мираc Әбіл қазылық етті.

Қазылар алқасының шешімі бойынша «Екінші пландағы үздік актриса» номинациясын Г.Мүсірепов атындағы қазақ мемлекеттік балалар мен жасөспірімдер театрының актрисасы Анар Адилова «Ұлпан» спектакліндегі Шынардың рөлі үшін иеленді. «Екінші пландағы үздік актер» номинациясы Г.Мүсірепов атындағы қазақ мемлекеттік балалар мен

жасөспірімдер театрының актері Нариман Егінбековке «Ұлпан» спектакліндегі аншы Мүсіреп рөлі үшін берілді.

«Үздік сценография» номинациясы Астана қаласы әкімдігінің «Жастар» театрының қоюшы суретшісі Ерлан Тұяқовқа табысталды.

«Үздік әйел адам рөлі» номинациясы Г.Мүсірепов атындағы қазақ мемлекеттік балалар мен жасөспірімдер театрының актрисасы Толқын Нұрбековаға «Ұлпан» спектакліндегі Ұлпан рөлі үшін берілді. «Үздік ер адам рөлі» номинациясын Қ.Қуанышбаев атындағы қазақ ұлттық музыкалық драма театрының актері Нұркен Өтеуілге «Парасат майданы» психологиялық драмасындағы бейтаныс рөлі үшін алды.

«Әшірбек Сығай атындағы арнайы жүлдесімен» А.Токпанов атындағы Жамбыл облыстық академиялық қазақ драма театрының актері Мамбет Қожалиевке «Макбет» спектакліндегі Макбет рөлі үшін марапатталды.

«Үздік ансамбль» номинациясын Астана қаласы әкімдігінің «Жастар» театры «Қарағөз» трагедиясымен жеңіп алды.

Г.Мүсірепов атындағы қазақ мемлекеттік балалар мен жасөспірімдер театры қойған «Ұлпан» қойылымының режиссері Гүлназ Балпейісова «Үздік режиссура» номинациясына лайық деп танылды.

Фестивальдің Бас жүлдесін Г.Мүсірепов атындағы қазақ мемлекеттік балалар мен жасөспірімдер театрының «Ұлпан» қойылымы алды.

Сурет Сәкен театрының баспасөз қызметінен

Зайырлы құндылықтар – бірліктің негізі

Зайырлы құндылықтар қазіргі қоғамның тұрақты әрі үйлесімді дамуының негізі болып табылады. Зайырлылық қағидаты мемлекет пен діни бірлестіктердің қызметтерін ажыратуды, ар-ождан бостандығын қамтамасыз етуді және азаматтардың діни сеніміне қарамастан тең құқықтылығын көздейді. Қазақстанда мемлекеттің зайырлы сипаты Конституцияда бекітілген және конфессияаралық келісімді сақтаудың маңызды шарты болып саналады. Сонымен қатар, зайырлылық діннің рухани-адамгершілік маңызын жоққа шығармайды, керісінше, әртүрлі дүниетанымдардың, мәдениеттер мен дәстүрлердің бейбіт қатар өмір сүруіне жағдай жасайды.

Бұл қағидаттар 18 қазанда атап өтілетін Рухани келісім күніне орай ерекше мәнге ие болады. Аталған күн түрлі конфессиялар мен ұлт өкілдерінің өзара түсіністікке, құрметке және сындарлы диалогқа ұмтылысын білдіреді. Рухани келісім әр адамның өз наным-сеніміне ие болу құқығын мойындауға және өзгелердің көзқарасына құрметпен қарауға негізделеді. Қазіргі жағдайда мемлекет пен діни конфессиялар арасындағы ынтымақтастықты нығайту, дінтанулық сауаттылық пен толеранттылық мәдениетін дамыту діни төзімсіздіктің, радикализм мен экстремизмнің алдын алуға ықпал етеді.

25 қазанда атап өтілетін Республика күні Қазақстанның мемлекеттік егемендікке, ұлттық бірлікке және дербес даму жолына жасаған тарихи тандауын бейнелейді. 1990 жылғы 25 қазанда Мемлекеттік егемендік

туралы декларацияның қабылдануы Қазақстан мемлекеттілігінің қалыптасуындағы маңызды кезең болды. Бүгінде бұл мереке азаматтық жауапкершіліктің, отансүйгіштіктің және барлық қазақстандықтарды біріктіретін ортақ құндылықтардың маңызын еске салады. Мемлекеттің зайырлы сипаты азаматтардың заң алдындағы теңдігін, олардың құқықтары мен бостандықтарын қорғауды қамтамасыз етіп, қоғамдық тұрақтылық пен елді жаңғыртудың берік негізін қалыптастырады.

Қорыта айтқанда, Рухани келісім күні мен Республика күнін ортақ идея — бейбітшілікті, бірлікті сақтау және Қазақстанның болашағы үшін жауапкершілік біріктіреді. Заң үстемдігіне, ар-ождан бостандығына және өзара құрметке негізделген зайырлы құндылықтар қоғамның орнықты дамуының маңызды шарты болып табылады. Конфессияаралық келісімді нығайту, жастарды отансүйгіштікке, рухани-адамгершілік дәстүрлерді құрметтеуге тәрбиелеу әділетті, тұрақты әрі өркендеген мемлекетті қалыптастыруға ықпал етеді.

Дмитрий ПОЛТАРЕНКО,
Қарағанды облысы бойынша «Терроризмге қарсы комитет» РКБ филиалының басшысы,
Қарағанды облысы ЖДБ басшылары клубының модераторы
№242

• МЕРЕКЕ ШУАҒЫ

Мейірім мекені

Биыл Қарағандыдағы №2 арнайы мектеп-интернатының құрылғанына – 60 жыл. Осы айтулы датаға орай білім ордасында «Мектеп – 60 жыл: дәстүр мен болашақ» атты мерейтойлық фестиваль ұйымдастырылды. Фестивальге облыстық білім басқармасы басшысының орынбасары Дархан Жиенбаев пен «Qamqor Plus» мүгедектігі бар адамдардың қоғамдық бірлестігінің төрағасы, облыс әкімінің мүгедектігі бар адамдар мәселелері жөніндегі штаттан тыс кеңесшісі Нияз Сүндетәлиев қатысып, мектеп ұжымын мерейтоймен құттықтады.

Ербол ЕРБОЛАТ,
«Ortalyq Qazaqstan»

– Көп жылдар бойы мектеп-интернат Қарағанды облысындағы арнайы білім беру саласының дамуына елеулі үлесін қосып, түзету аппараты бұзылған балалардың білім алуына, тәрбиеленуіне және жан-жақты дамуына жағдай жасап келеді. Еңбектеріңіздің маңызды бағыты – балалардың қабілеттерін дамытуға, дербестігін қалыптастыруға және қоғамға бейімделуіне ықпал ететін түзету дамыту жұмыстарын жүргізу. Бұл – жоғары кәсіби шеберлікті, сабырлықты,

ласын дамытуға және өскелең ұрпақтың сапалы білім алуына елеулі үлес қосып жүрген бірқатар педагог облыстық білім басқармасы басшысының Құрмет грамотасымен, Алғыс хатымен марапатталды.

– Алдымызда білім ордасын дамытудың маңызды бағыттары тұр. Қазіргі уақытта экостанция аумағында зерттеу және тәжірибелік жобалар жүзеге асырылуда. Сондай-ақ, мектеп ауласында экологиялық орталық ашылды. Бұған қоса, экомүзей жұмыс істейді. Алдағы уақытта тігін шеберханасының

галереясы мен «Ата-анаға қолдау – балаға қамқорлық» фотокөрмесін тамашалап, педагогтердің озық тәжірибесін танытатын әдістемелік құралдармен, білім алушылардың шығармашылық туындылары және қолданбалы колөнер жұмыстарымен танысты. Әрі қонақтарға мектеп тәрбиеленушілері әзірлеген макеттер мен «Силуэт» көлеңке театрының экспозициясы ұсынылды. Бұдан бөлек, мамандар логопедиялық, сенсорлық және нейрокоррекциялық бағыттардағы жұмыстарды, бейімделген дене шынықтыру мен оңалту сабақтарын көрсетті. Интерактивті және

мейірімділік пен әр балаға деген шынайы жанашырлықты талап ететін жауапты еңбек. Тәрбиеленушілеріміздің әрбір жетістігі – күнделікті еңбектеріңіздің жеңісі. Мектеп-интернаттың мерейлі тарихы мен қалыптасқан дәстүрлері алдағы уақытта да жалғасын тауып, шәкірттеріңіздің жетістіктері арта берсін, – деп Дархан Сәулеханұлы ізгі тілегін білдіріп, облыстық білім басқармасының басшысы Дулат Жексебаевтың құттықтауын жеткізді.

Сонымен қатар, білім беру са-

негізінде шығармашылық кеңістік құру жоспарланып отыр. Тағы бір маңызды міндет – отбасылармен, білім беру ұйымдарымен, жұмыс берушілермен және әлеуметтік қызметтермен серіктестікті нығайтып, өзара ынтымақтастықты одан әрі дамыту, – деді №2 арнайы мектеп-интернатының директоры Эльмира Амандықова.

Фестиваль аясында мектептің бай тарихы мен бүгінгі тыныс-тіршілігін таныстыратын бірқатар көрме ұйымдастырылды. Қонақтар «Білім мен мейірім мекені» фото-

тәжірибелік әдістер арқылы мектепте білім алушылардың жеке қажеттіліктерін ескере отырып, олардың дамуына, әлеуетін ашуға және қоғамға бейімделуіне бағытталған жұмыстардың жүйелі жүргізілетіні таныстырылды.

Фестивальдің практикалық бөлімінде мектеп педагогтері кәсіби тәжірибелерімен бөлісіп, арнайы білім берудің тиімді әдіс-тәсілдерін таныстырды.

Суретті түсірген Оксана ВОЛКОВА

Жұдырықтай жүректегі рух

Отанға деген сүйіспеншілік бала жүрегіне сәби кезден ұялайды. Ал, елінің тарихын танып, мемлекеттік рәміздерін құрметтеп өскен ұрпақ – тәуелсіз еліміздің жарқын болашағы. Осы мақсатта 25 қазан – Республика күніне орай «Тілек» балабақшасында «Республика күні – елдігіміздің айыбы!» атты мерекелік іс-шара ұйымдастырылып, балдырғандар елдік рух пен ұлттық құндылықтарды дәріптеді.

Мерекелік іс-шара Мемлекеттік Әнұранмен басталды. Көк байрақтың астында сап түзеген бүлдіршіндер үшін бұл күн ерекше әсерге толы болды. Олар Отан, туған жер, Қазақстан туралы тақпақтар оқып, патриоттық әндер шырқады. Ұлттық нақыштағы киімдерімен мың бұрала би билеп, мерекенің сәнін келтірді.

Шара барысында балаларға Республика күнінің тарихи маңызы түсіндіріліп, еліміздің тәуелсіздігі, бірлігі мен бейбіт

өмірдің қадірі туралы тағылымды әңгімелер айтылды. Мемлекеттік рәміздердің мәні таныстырылып, олардың ел тарихындағы орнына назар аударылды.

Шараның мазмұнды әрі әсерлі өтуіне музыка жетекшісі Гүлжан Амантайқызы ерекше үлес қосты. Ол балаларды мерекеге дайындап, патриоттық әндерді мәнерлеп орындауға, сахнада өз өнерлерін еркін көрсетуге баулыды.

Бала тәрбиесінде мұндай мерекелердің орны бөлек. Өйткені

отансүйгіштік тек сөзбен емес, елдің әнін айтып, тарихын танып, салт-дәстүрін бойға сіңіру арқылы қалыптасады. Бүгін сахнада Отан туралы тақпақ оқыған бүлдіршін ертең елінің дамуына үлес қосатын саналы азамат болып өсері сөзсіз.

Қалкен СӘКЕНОВА,
Данагүл ӨШЕКЕНОВА,
«Тілек» бөбекжайының тәрбиешілері

Сурет автордан

Кешен көрік береді

Республика күні Ұлттық мерекесі қарсаңында Қарқаралы ауданына қарасты Қоткас ауылында жаңа дене шынықтыру-сауықтыру кешені салтанатты түрде ашылды.

Ермек БАЛТАШҰЛЫ,
«Ortalyq Qazaqstan»

Жалпы ауданы 542 шаршы метрді құрайтын дене шынықтыру-сауықтыру кешенінде спорттық ойындарға арналған зал, әкімшілік бөл-

месі және душ қабылдау кабиналары қарастырылған.

Нысан құрылысын «Нұрай Құрылыс Сервис» ЖШС жүргізгенін атап көрсету керек.

Жиналған жұртты аудан әкімі Саят Мусин мен облыстық дене шынықтыру және спорт басқармасының басшысы Нұр-

кен Нұратов құттықтады.

Сонымен қатар, аудандағы бұқаралық спортты дамытуға үлес қосып жүрген ардагер, желаяқ Жұмаш Құрманғалиев аудан әкімінің Алғыс хатымен марапатталды. Ауыл ардагерлері кеңесінің төрағасы Қанат Қашқымбеков ақсақал нысанның жұмысына сәттілік тілеп, спорт кешені құрылысына еңбегі сіңген азаматтарға ақ батасын берді.

Табандылықтың тұғырлы жемісі

Жапонияның Анчи-Нагоя қаласында өтіп жатқан V Азия Пара ойындарында қарағандылық спортшылар бір алтын, үш күміс және бір қола жүлде салды. Солардың қатарында, жүзуші Диас Кенжебек үш бірдей санатта өнер көрсетіп, бір алтын және екі күміс медаль еншіледі. Бұған қоса, жерлесіміз 100 метрге шалкалап жүзуден Азия рекордын жаңартып, байрақты бәсекеде жоғары нәтижеге қол жеткізді.

Эрбол ЕРБОЛАТ, «Ortalyq Qazaqstan»

Алдымен жерлесіміз S10 санаты бойынша 100 метрге еркін жүзуден сынға түсіп, актық кезеңге жолдама алды. Шешуші сында Диас қашықтықты 59,10 секундта жүзіп өтіп, күміс жүлдегер атанды. Бұл бәсекеде қарағандылық спортшы ирандық Иззат Шахиннан сәл ғана қалып қойып, мәреге екінші болып жетті.

Сонымен қатар, ол SM10 санаты бойынша 200 метрге кешенді жүзуден де бақ сынап, тағы бір күміс медальді қоржынға салды. Бұл қашықтықты 2 минут 21,61 секундта бағындырып, жоғары нәтиже көрсетті.

Ал, соңғы сайыста жерлесіміз ерлер арасында S10 санаты бойынша 100 метрге шалкалап жүзуден сынға түскен. Актық кезеңде Диас қашықтықты 1 минут 1,98 секундта жүзіп өтіп, Азия рекордын жаңартты. Бұған дейінгі рекорд 1 минут 3,73 секундты құраған

еді. Қазақстан құрамасы сапында өнер көрсеткен тағы бір жерлесіміз Наталья Звягинцева күміс жүлдеге қол жеткізді. Ол Әли Тұрғанбеков, Зүлфия Ғабидулина және Сиязбек Далиевпен бірге 4×50 метрлік аралас кешенді эстафетада бақ сынаған. 2023 жылғы Пара Азия ойындарында қола медаль иеленген спортшы бұл жолы нәтижесін жақсартып, ұлттық құрама қоржынына күміс жүлде салды. Натальаның жеке бапкері – Наталья Манохина.

Сондай-ақ, S11 санатында 100 метрге арқамен жүзуден сынға түскен Роман Потапов қола медаль еншіледі. Жерлесіміз үшін бұл – Пара Азия ойындарындағы кезекті жетістік. Ол 2023 жылғы жарыста да қола жүлдегер атанған еді. Биыл Қазақстан чемпионы атағын бесінші мәрте жеңіп алып, құрлықтық додада тағы бір медальмен мерейін үстем етті. Спортшының жеке жаттықтырушысы – Евгения Приходько.

Сурет ҰОК

• ЕРКІН КҮРЕС

«Бала барыстар» белдесті

Қарағандыдағы «Жастар» спорт кешенінде 2010-2011 жылы туған жасөспірімдер арасында Қарағанды облысы прокуратурасының кубогы үшін еркін күрестен ашық облыстық турнир өтті. Биыл Қазақстан Республикасы прокуратурасының құрылғанына 35 жыл толуына орай ұйымдастырылған жарыс «Заң мен тәртіп» идеологиясын ілгерілетуге, жас ұрпақ арасында заңға құрмет пен жауапкершілік мәдениетін қалыптастыруға бағытталды. Байрақты бәсекеге еліміздің 14 өңірінен 200-ден астам жас балуан қатысып, өзара мықтыны анықтады. Турнирдің ашылу рәсіміне облыс әкімі Ермағанбет Бөлекпаев, облыс прокуроры Мұрат Тлеубердиев, Қарағанды облысының ұлттық спорт түрлері қауымдастығының президенті Нұркен Кобжанов, облыстық дене шынықтыру және спорт басқармасының басшысы Нұркен Нұратов қатысып, жарысқа қатысушыларға жылы лебізін білдірді. Әрі бұл қатардан мемлекеттік мекеме басшылары мен прокуратура органдарының ардагерлері де табылды.

Эрбол ЕРБОЛАТ, «Ortalyq Qazaqstan»

Өңір басшысы өз сөзінде спорттағы адалдық пен әділдіктің маңызына тоқталды.

– Спорттағы заң мен тәртіп – барлық жетістіктің негізі. Қарсыласты құрметтеу, адал бәсеке қағидаттарын сақтау және әділдікті бағалау – еркін күрес арқылы бойға сіңірілетін басты құндылық. Бүгінгі негізгі бағдарымыз – «Заң мен тәртіп» қағидатын өмірлік ұстанымына айналдырған, күшті, әділетті әрі дені сау ұрпақ тәрбиелеу. Жарысты жоғары деңгейде ұйымдастырып, өткізуге атсалысқан барша ұйымдастырушыға шынайы алғысымды білдіремін, – деді Ермағанбет Бөлекпаев.

Ал, Мұрат Тлеубердиев болса, жас спортшыларды табанды еңбек етуге, бапкерлердің еңбегін бағалауға, үлкенді құрметтеп, белгіленген ережелерді сақтауға шақырды. Одан бөлек, спорттағы жетістікке жету үшін шеберлікпен қатар, тәртіп пен адамгершілік қасиеттердің де маңызды екенін баса айтты.

– Нағыз спортшы қарсыласын құрметтейді. Жеңісіне мастанбайды. Ал, жеңілсе, абыроймен қабылдай біледі. Мұндай қасиеттер адамға спортта да, өмірде де биік белестерді бағындыруға көмектеседі. Заңға құрмет отбасынан, мектептен және күнделікті іс-әрекеттен басталады. Сондықтан, адал әрі әділ азамат болуға ұмтылыңыздар, – деді Мұрат Тлеубердиев. Айта кетейік, Қарағанды облысы про-

куратураның еркін күрестен кубогы биыл алғаш рет ұйымдастырылуда. Екі күнге созылған жарыста балуандар жекелей және командалық сын бойынша бақ сынады. Байрақты бәсекеде облыс намысын екі команда қорғаған. Жекелей сында өнер көрсеткен өңір спортшылары жоғары нәтиже көрсетіп, қоржынға үш алтын, екі күміс және жеті қола медаль салды. Ал, командалық бәсекеде сынға түскен балуандар күміс жүлдегер атанды.

Турнир қорытындысы бойынша командалық сында алматылық спортшылар топ жарса, одан кейінгі сатыға жерлестер табын тіреді. Ал, үздік үштікті Абай облысының спортшылары еншіледі.

Суретті түсірген Қайрат БІЛӘЛ

• ДЗЮДО

Құрыш қалада – байрақты бәсеке

Теміртау қаласының «Qagmet» спорт кешенінде 20-24 қазан аралығында дзюдодан Қазақстанның еңбек сіңірген жаттықтырушысы Амантай Айдарханов марқұмды еске алуға арналған «JENYSCUP» «Магнитка оттары» халықаралық турнирі өтуде.

Ержан ИМАШ, «Ortalyq Qazaqstan»

Бұл халықаралық доданың салтанатты ашылуында Теміртау қаласының әкімі Сапар Сатаев пен облыстық денешынықтыру және спорт басқармасының басшысы Нұркен Нұратов құттықтау сөз сөйлеп, татами үстіндегі тартысты турнирге қатысушыларға табыс тіледі. Құрыш қаладағы байрақты бәсекеге әлемнің 6 елден 27 команда құрамындағы 2010-2011 жылғы 853 жасөспірім дзюдошы ұл-қыздар шығып, 16 салмақ санаты бойынша 3 татамиде күш сынасады.

Тарихы сонау 1970 жылдарға кететін бұл балуандар турнирі біраз саябырсып қалып, 2001 жылдан бастап Теміртау қалалық дзюдо, самбо және қазақ күресі федерациясын басқарған Амантай Айдархановтың құлшыныс-жігерімен қайыра жанданған еді. Ол қаланың ішкі істер органында қызмет атқара жүріп, осында дзюдо залдарын ашып, оның материалдық-техникалық жағдайын жақсартуға көп көңіл бөлді.

Міне, содан бергі уақытта ол жыл сайынғы дәстүрге айналып, онда Әлем және Азия чемпионда-

ры белдесіп, жас дзюдошылардың жоғары спорт жетістіктеріне жетудегі алғашқы баспалдағы болып отыр. Ал, 2010 жылы Амантай Айдарханов қайтыс болғаннан кейін бұл турнир оны еске алуға арналып, өткізіліп келеді.

Республика күні мерекесі мен Халықаралық дзюдо күні қарсаңында ұйымдастырылған турнир 24 қазанға дейін жалғасып, сол мезгілде жас дзюдошылар екеуара күресіп қана қоймай, командалық сайыстарға қатысып, халықаралық жаттығу лагерінде Қазақстанның белгілі дзюдошыларымен кездеседі. Ал, осы спорт

түріне әуесқой балғындар үшін «Дзюдо Game» белдесулері өткізіледі. Турнир аяқталып, жеңімпаздарды марапаттау сәтінде оларды қомақты сый-сияпат күтіп тұр.

Мәселен, жеке біріншіліктер бойынша 3 орын жүлдегерлеріне 50-100 мың теңге, командалық жарыстың жеңімпаздарына «Jenys» дзюдо клубы атынан 500 мың теңгеден 1 миллион теңгеге дейін сыйақы берілсе, келесі «Турнирдің үздік лақтыруы», «Жеңіске деген жігері үшін», «Үздік техника үшін», «Көрермендер көзайымы» номинацияларында да арнайы жеке марапаттар тағайындалған.

Ал барлық қатысушыларға медальдар, қадесыйлар мен Алғыс хаттар тапсырылады.

– Теміртау төрінде бірнеше күн өтетін бұл сынға жалпы 24, соның ішінде, халықаралық дәрежедегі 10 төреші төрелік етеді. Мұндай турнирлерді өткізу болашақ чемпиондарымызды әзірлеп, олардың жеңіске деген жігерін жанып, шыңдауға ықпал етеді, – дейді халықаралық дәрежедегі төреші Бақыт Матышев.

ТЕМІРТАУ

Сурет ұйымдастырушылардан

• ХОККЕЙ

Жігерлі жеңіс

Қарағандылық «Сарыарқа» Pro Hokei Ligasy ойындарының кезекті турында жеңіске жетіп, турнир кестесінде III сатыға жоғарылады. Бұл жолы жерлестер өз айдынында рудныйлық «Горняк» клубын қабылдап, 4:3 және 3:2 есебімен жеңіске жетті.

Сурет клубтың әлеуметтік желідегі парақшасынан

Эрбол ЕРБОЛАТ, «Ortalyq Qazaqstan»

Жерлестер алғашқы кездесудің бірінші кезеңінен басымдықты иеленді. Айдын иелері ойынның алғашқы минутынан-ақ шабуылға шығып, қарсылас қақпасына бірнеше мәрте қауіп төндірді. Нәтижесінде, 1-ші минутта – Владислав Никулин есеп ашса, 14-ші минутта Артем Лихотников мергендік танытты. Араға төрт минут салып, Виталий Шульга шайба соғып, есеп айырмасын алшақтатты. Ал, кездесудің екінші кезеңінің аяқталуына екі минут қалғанда «Сарыарқа» сапынан Данила Карабан есепті 4:0-ге жеткізді.

Алайда, рудныйлықтар оңайлықпен беріле қойған жоқ. Ойынның соңына дейін үш шайба соғып, есеп айырмасын барынша қысқартты. Қарсыластар таразы басын теңестіруге қанша тырысқанымен, «Сарыарқа» ойыншылары қорғаныста сауатты

қимылдап, басымдықтарын сақтап қалды. Нәтижесінде, жерлестеріміз тартысты кездесуде жеңіске жетті.

Қос команда арасындағы екінші кездесу де тартысқа толы болды. Бұл жолы есепті рудныйлықтар ашты. Ойынның 4-ші минутында қонақтар «Сарыарқа» қақпашысы Данил Кадосниковты қапы қалдырды. Алайда, айдын иелері арадағы екі минуттан соң таразы басын теңестірді. Кирилл Пономаров шайбаны қақпа торына дарытты. Осылайша, алғашқы кезең 1:1 есебімен аяқталды.

Екінші кезеңде жерлестеріміз ойын қарқынын үдете түсті. Шабуылдарын сәтті ұйымдастырған «Сарыарқа» ойыншыларының қатарынан Артем Лихотников көзге түсіп, 27-ші және 36-шы минутта қос шайба соқты. Нәтижесінде, есеп 3:1-ге жетті. Кездесудің 56-шы минутында қарсыластар сапынан Валерий Гурин есеп айырмасын қысқартты. Дегенмен, қалған уақытта «Сарыарқа» хоккейшілері қорғаныста сенімді ойнады.

ORTALYQ QAZAQSTAN Қарағанды облыстық қоғамдық-саяси газеті Құрылтайшысы: облыс әкімдігі МЕНШІК ИЕСІ: «Saryarqa Aqparat» ЖШС Директор Қайрат Жүнісұлы ӘБІЛДА Директордың орынбасары Станислав Альбертович ПЕСНЕВ Директордың орынбасары Ғалия Боранқұлқызы БАСТЕНОВА Бас редактор Е.К. МҰСАБЕК Бас редактордың орынбасары Қ.А. АЙТЖАН Сайт редакторы А.Ә. СОВЕТ Жауапты хатшы С.Б. ПЛИЯШ Телефондар: Бас редактор: 43-38-53 Бас редактордың орынбасары: 43-58-08 Интернет-редакция редакторы: 43-38-33 Жауапты хатшы: 43-49-72 Жарнама, факс: 43-57-82, 43-21-55; Меншікті тілшілер: Ақтоғай, Шет, Балқаш, Приозерск: 8-702-293-13-70 Қарқаралы, Нұра, Осакаров: 8-702-216-73-50 Теміртау, Саран, Шахтинск, Абай, Бұқар жырау: 8-775-189-33-19 - Жарияланған мақала авторларының пікірлері редакция көзқарасын білдірмейді. - Жарнамалар мен хабарландырулардың мазмұнына жарнама беруші жауап береді. - Газетте жарияланған материалдарды сілтемесіз көшіріп басуға болмайды. - Материалдың жариялану ақысы төленген Газет Қазақстан Республикасы Ақпарат және Қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитетінде қайта тіркеуден өтіп, 2020 жылғы 15 желтоқсанда № KZ18VPY00030163 күәлігі берілді. Газет сейсенбі, бейсенбі, сенбі күндері шығады. Мекенжайымыз: 100009, Қарағанды қ., Әлімхан Ермеков көшесі, №33 Ұй. Электрондық пошта: ortalyk.kz@gmail.com; ortalyk.kaz@mail.ru Жарнама бөлімі: ortalyk.reklama@mail.ru Газет жеткізілмесе 41-26-82, 43-57-88 телефонына хабарласыңыздар. «БанкЦентрКредит» АҚ ҚФ Есеп-шот: kz50826MOKZTD2003131, БИК KСJBKZXX БИН 000840001412 Тарапымы 3 165 №117 тапсырыс. Индекс 65484 Офсеттік басылым. Көлемі 4 баспа табақ. Бағасы келісім бойынша «Типография Арко» ЖШС баспаханасында басылды. Қарағанды қ., Сәтбаев к., 15. Газеттің компьютерлік орталығында теріліп, беттелген. Кезекші редактор Ерік НАРЫН
--